

Ο ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ,

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ὑπὸ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΕΡΖΑΚΗ.

~~~~~  
Φυλλάδιον Ζ'. Ἰούλιος 1858.  
~~~~~

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Περὶ Προνοίας. — Μελίκη Δοκίμιον, περὶ Τεχνῶν, γραμμάτων κ λ. —
Ἐφαρμογαὶ τῶν διαφόρων πηλῶν (μετὰ ἰχνογραφῶν). — Περιήγησις
Γάλλου ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ 1853. — Πολιτειογραφικαὶ εἰδήσεις. —
Ποίησις.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΡΜΗΣ

Ἀντωνίου Τερζάκη.

—
1858.

Ο ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ,

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ (*).

Συμπέρασμα τοῦ προηγουμένου μαθήματος ἦτο, ὅτι τὸ ἀγαθὸν τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ὁ κυριώτερος σκοπὸς τῆς δημιουργίας, καθ' ὅσον εἶδομεν, ὅτι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τούτου ἀνακεφαλαιοῦνται πάντες οἱ προηγούμενοι σκοποὶ τῆς φύσεως κατὰ τὰς διαφόρους τάξεις τῶν ὄντων, καὶ ὅτι ἀφ' ἐνὸς μὲν, πάντα τὰ πρὸ τοῦ ἀνθρώπου ὄντα δὲν εἶναι εἰμὴ προετοιμασίαι πρὸς ἐμφάνισιν τοῦ βασιλέως τούτου τῆς κτίσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἅπανσα ἢ λοιπὴ κτίσις φαίνεται ὡς ὄργανον, ὡς μέσον, σχετικῶς θεωρουμένη πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὡς μέσον τῆς τελειοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα εἶδομεν ἐκ τῶν προτέρων, ἐκ τῆς ἐξετάσεως τὴν ὁποίαν ἐπεχειρήσαμεν ὅλης τῆς φύσεως, κατὰ τὴν ἀνόργανον καὶ ἐνόργανον αὐτῆς ὑπαρξιν. Πρόκειται ἤδη ν' ἀποδείξωμεν ἐκ τῶν ὑστέρων αὐτὴν τὴν ἀρχὴν, ἣν ἐθέσαμεν ὡς συμπέρασμα τῆς ἐξετάσεως τῆς φύσεως κατὰ τὰς διαφόρους τάξεις τῶν ὄντων. Ἐννοεῖτε ὅτι ἄχρι τοῦδε, ἐν ὅσῳ δηλαδὴ περιορίζεται ὁ φιλόσοφος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὁ θεόσοφος, εἰς τὴν παρατήρησιν καὶ ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τῆς

(*) Ἐκ τῶν περὶ Θεοσοφίας παραδόσεων τοῦ Κ. Βράϊλα μάθημα ΔΓ'.

φύσεως, οὐδεμίαν ἀπαντᾷ δυσκολίαν· πάντες κηρύττουσιν, εἴτε πιστοὶ εἴτε ἄπιστοι, τὴν ἁρμονίαν τῶν ὄντων, πάντες ἀναγνωρίζουσι τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην συνένωσιν μέσων καὶ τελῶν, τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο σύστημα δι' οὗ ἡ φύσις τῶν ὄντων προὐρίσται πρὸς πραγματοποίησιν προφανοῦς τινος σκοποῦ· καὶ ἐντεῦθεν αἱ γνωσταὶ περιγραφαὶ τῶν καλλωνῶν τῆς φύσεως, ἃς ἀπαντῶμεν παρὰ τοῖς φιλοσόφοις καὶ ποιηταῖς, καὶ ἰδίως ἐν τῷ περιφήμῳ συγγράμματι τοῦ Bernardin de Saint Pierre, εἰς τινὰ συγγράμματα τοῦ Chateaubriand, εἰς τὴν περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ πραγματείαν τοῦ Fénelon, καὶ εἰς ὄλους ὅσοι ἐμελέτησαν τὴν φύσιν ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς σκοπιμότητος αὐτῆς, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀνεγνώρισαν ἐν τῇ φύσει τὸ σοφώτατον καὶ κάλλιστον ἔργον τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' ὅταν πρόκειται περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἰδίως πρόκειται ν' ἀποδείξωμεν δι' αὐτῶν τῶν γεγονότων, δι' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, καὶ δι' αὐτῆς τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, τὴν σκοπιμότητα ταύτην, τὴν πραγματοποίησιν αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ὁποῖον ἐφάνη ἡμῖν ἄχρι τοῦδε ὡς ὁ κυριώτατος σκοπὸς τῆς δημιουργίας, καθ' ὅσον εἰς αὐτὸ ὑποτάσσονται ὅλοι οἱ ἄλλοι σκοποὶ τῆς φύσεως, τότε πολλαὶ καὶ σχεδὸν ἀνυπέρβλητοι δυσκολίαι ἐγείρονται, τότε παρουσιάζονται τὰ περίφημα ἐκεῖνα ζητήματα περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κακοῦ, περὶ τῆς δικαιολογήσεως τοῦ κακοῦ, περὶ τῆς συνεργείας τῆς θείας προνοίας εἰς τὴν τύχην τῆς ἀνθρωπότητος, τότε ἀναφαίνονται τὰ κυρίως περὶ προνοίας ζητήματα, περὶ ὧν ὀφείλομεν νὰ εἰπώμεν ὀλίγα τινά.

Ἡ ἐκ τῶν ὑσέρων αὕτη ἐξέτασις πρέπει νὰ ὑποθέσῃ ὡς βᾶσιν τὴν ἰδέαν, ὅτι σκοπὸν τῆς δημιουργίας κυριώτατον πάντων προέθετο ὁ Θεὸς αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ἐὰν παρὰ τὸ ἀγαθὸν εὐρίσκωμεν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ κακὸν, ἐκεῖνο δηλαδὴ τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν κακὸν, τὸ ὁποῖον ἐκτιμῶμεν καὶ συναισθανόμεθα ὡς τοιοῦτον, καὶ περὶ τοῦ ὁποίου πολλὰς θέλομεν ἐπιφέρει δικαιολογήσεις, ἐὰν παρὰ τὸ ἀγαθὸν ὑπάρχη καὶ τὸ κακὸν, πρέπει ὡς ἐκ τούτου νὰ συναρμολογήσωμεν τὰ δύο ταῦτα γεγονότα, καὶ οὐχὶ νὰ καταστρέψωμεν τὸ ἐν ὑπὲρ τοῦ ἄλλου· δὲν πρέ-

πει δηλαδὴ, κατὰ μίμησιν ἀρχαίων συστημάτων τῆς φιλοσοφίας, νὰ εἰπώμεν, ὅτι τὸ κακὸν δὲν ὑπάρχει, ὅτι εἶναι πλάσμα τῆς φαντασίας, παρεννόησις τῶν σχέσεων αἰτινῆς ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ὑπάρχωσι μεταξὺ τῶν ὄντων, ὅτι ἡ συναίσθησις τοῦ κακοῦ εἶναι ἀποτέλεσμα κακῶν ἔξεων τῆς ψυχῆς, ἀποτέλεσμα τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅτι τὸ κακὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον δὲν ὑπάρχει· πρέπει νὰ ἀποφύγωμεν δύο ἄκρα, νὰ μὴ διίσχυρισθῶμεν δηλαδὴ οὔτε ὅτι πάντα εἶναι ἀγαθὰ, διότι τὸ κακὸν δὲν ἔχει πραγματικὴν ὑπαρξιν, οὔτε ὅτι πάντα εἶναι κακά. Ἀποδεχόμενοι ἀφ' ἐνός τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἀγαθοῦ, ἀφ' ἑτέρου τὴν ὑπαρξιν ἐξ ἴσου τοῦ κακοῦ, πρέπει τὰ δύο ταῦτα γεγονότα τῆς ἀνθρωπίνης καταστάσεως νὰ συμβιβάζωμεν πρὸς τὸν γενικὸν καὶ καθολικὸν σκοπὸν τῆς δημιουργίας. Ἐξ ἐκ τούτου ἡ προκειμένη μελέτη διαιρεῖται εἰς δύο μέρη· καὶ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον, ὁ θεόσοφος πρέπει νὰ ζητήσῃ ἐκ τῶν ὑσέρων, δι' αὐτῶν τῶν γεγονότων, δι' αὐτῆς τῆς παρατηρήσεως τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς πρώτης ἐννοίας, ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀγαθοῦ, νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ εὕρῃ τί καὶ ποῖον καὶ πόσον τὸ ἀγαθὸν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι· κατὰ δὲ τὸ δεῦτερον μέρος, ὁ θεόσοφος ὀφείλει νὰ ζητήσῃ τὰς ἐξαιρέσεις τρόπον τινὰ τοῦ κανόνος τούτου, τὰ κακά, νὰ ἀναγάγῃ αὐτὰ εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν ἀρχὴν, τὴν ἀρχὴν ταύτην νὰ συμβιβάζῃ μὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ὡς τελευταῖον συμπέρασμα νὰ ἐπισφραγίσῃ τὴν περὶ τῆς θείας προνοίας θεωρίαν, ἣν ἐμόρφωσεν ἐκ τῆς μελέτης τῆς φύσεως, τῶν προσόντων καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ κόσμου.

Τὸ πρῶτον μέρος, τὸ θετικόν, δὲν εἶναι βεβαίως τὸ δυσκολώτερον. Καὶ τῷ ὄντι, ἐὰν ἐξετάσωμεν τί τὸ ἀγαθὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, εὐρίσκομεν κατὰ πρῶτον αὐτὴν τὴν ὑπαρξιν· ἡ ὑπαρξις ἐνός ὄντος εἶναι πρῶτον στοιχεῖον τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ὄντος τούτου, καθ' ὅσον προτιμώτερον ἀναντιβῆρῆτως εἶναι ὡς πρὸς οἰονδήποτε ὄν νὰ ὑπάρχη ἢ νὰ μὴ ὑπάρχη· αὐτὴ ἡ ὑπαρξις, καὶ μόνη θεωρούμενη, ἀνεξαρτήτως τῶν συνεπειῶν καὶ ἀποτελεσμάτων αὐτῆς, εἶναι ἀγαθὸν, καθὸ προτιμωτέρα τῆς μὴ ὑπάρξεως. Ἄλλ' ἡ ὑπαρ-

ξις ἢ ἀνθρωπίνη τί εἶναι; εἶναι ἢ ἀνάπτυξις τῶν στοιχείων τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὰς διαφόρους αὐτῆς φάσεις, κατὰ τὰ διάφορα αὐτῆς στοιχεῖα. Καὶ τί εἶναι ἡ ζωὴ ἢ ἀνθρώπινος; ὁ ἀνθρώπος σύγκειται ἐκ δύο στοιχείων· εἶναι κατὰ πρῶτον σῶμα, εἶναι κατὰ δεύτερον λόγον ψυχὴ ἢ πνεῦμα. Ἐὰν ἐπομένως ἐξετάσωμεν, ὡς πρὸς τὸ ἰδιαιτέρον τοῦτο ζήτημα αὐτὴν τὴν σύστασιν τοῦ σώματος, θέλομεν ἀναντιρρήτως ἀπαντήσει ἐν τῇ ἐξετάσει ταύτῃ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα δείγματα προνοίας, καὶ προνοίας ἐντελεσάτης, ὥς δὲν θέλομεν ἀρνηθῆ ὡς ἐκ τούτου τὴν ἐπὶ τοῦ κόσμου ἐνέργειαν καὶ τὴν περὶ αὐτοῦ πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ.

Περιττὸν καὶ ἀδύνατον εἶναι νὰ εἰσέλθωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς ἀνατομικὰς, φυσιολογικὰς ἢ καλολογικὰς θεωρίας, ὡς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Εἶδομεν ἄλλοτε, πραγματευόμενοι περὶ καλολογίας, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἐφάνη εἰς ἡμᾶς κάλλιστον ἀντικείμενον διὰ τοὺς καλλιτεχνικοὺς αὐτοῦ χαρακτῆρας, διὰ τὰς διαστάσεις καὶ ἀναλογίας αὐτοῦ, διὰ τὴν μεγάλην ἀρμονίαν τῶν μελῶν, διὰ τὴν μεγάλην ἐνότητα ἥτις συνδέει ὅλα τὰ μέλη αὐτοῦ, κάλλιστον πρὸ πάντων δι' αὐτὴν τὴν ἡλικίαν καὶ νοητικὴν ἔκφρασιν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπὶ τέλους παρίσταται ὡς ἔκφρασις, καὶ οὐδὲν ἕτερον, αὐτοῦ τοῦ πνεύματος. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἀνατομικὴν καὶ φυσιολογικὴν ἔποψιν ἐξετάζοντες αὐτὸ, θέλομεν εὐρεῖ ἐν αὐτῷ ἀναντιρρήτον ἀπόδειξιν τῆς Θείας Προνοίας. Περὶ τούτου, καὶ πρὶν αἰ φυσικαὶ ἐπιστήμαι κάμωσιν ἐκεῖνας τὰς προόδους, αἷτινες καὶ σήμερον ἐξακολουθοῦσι, θέλετε εὐρεῖ θαυμαστάς παρατηρήσεις εἰς τὴν περὶ ζῶων θεωρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ πρὸ αὐτοῦ ἐν τῷ Τιμαίῳ τοῦ Πλάτωνος, καὶ πρὸ τούτου εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ἐενοφῶντος, ἐν οἷς εἰσάγεται ὁ Σωκράτης ποιῶν περιγραφὴν καὶ ἀναλύσιν τινα ἐπιπόλαιον μὲν, ἀλλ' ἀκριβεστάτην, τοῦ ἀνθρώπινου σώματος, καὶ μάλιστα ἐκ τῆς ἀναλύσεως ταύτης ἐξάγει ὁ Σωκράτης τὴν ἀκριβεστέραν ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. Τὸ παράδειγμα τῶν ἡμετέρων φιλοσόφων ἠκολούθησαν ἄπαντες οἱ μεταγενέστεροι, καὶ θέλετε ὡσαύτως ἀπαντήσει εἰς τὰ συγ-

γράμματα τῶν νεωτέρων, τοῦ Φενελῶνος, τοῦ Βοσσυέτου, τοῦ Βυφφῶνος, ἀναλύσεις καὶ περιγραφὰς τοῦ ἀνθρώπινου σώματος πρὸς ἀπόδειξιν τῆς Θείας Προνοίας περὶ τὴν σύστασιν τοῦ πρώτου τούτου στοιχείου τοῦ ἀνθρώπου. Τί εἶναι ἡ Πρόνοια; εἶναι προδιτάξις ἐνός ἢ πλειόνων ἀντικειμένων πρὸς πραγματοποίησιν σκοποῦ τινὸς ἰδιαιτέρου· τοῦτο εἶναι πρόνοια καὶ οὐδὲν ἕτερον. Ὅταν λοιπὸν θέλωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν Θείαν Πρόνοιαν ὡς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, δύο τινὰ πρέπει νὰ ζητήσωμεν· ποῖος ὑπῆρξεν ὁ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τοῦ σώματος τούτου, καὶ ἐὰν τὰ μέσα ἕτινα μετεχειρίσθη ὁ ποιητὴς, ἀντιστοιχοῦσι πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπινου σώματος εἶναι ἡ ὕπαρξις, ἢ ἀνάπτυξις, ἢ κινήσις καὶ χοῆσις καὶ ἡ ἐκ νέου παραγωγή αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ θέσωμεν ἀφ' ἐνὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, τὸν ὁποῖον δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν, ἐὰν ἐξετάσωμεν ἀφ' ἑτέρου τὰ μέσα ἕτινα μετεχειρίσθη ὁ Θεὸς πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ, θέλομεν πορισθῆ ἐκ τῆς ἐξετάσεως ταύτης ἀναρίθμητα ἐπιχειρήματα, ἵνα οὐ μόνον ἀναγνωρίσωμεν, ἀλλὰ θαυμάσωμεν καὶ λατρεύσωμεν αὐτὴν τὴν Θείαν Πρόνοιαν κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ πρώτου τούτου στοιχείου τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος. Ἐξετάσατε πρῶτον τὸ σύστημα τῶν ὀστέων, τὸ ὁποῖον παρῖσταται ὡς πρῶτον σχέδιον θαυμαστοῦ ὀργανισμοῦ· εἴτε ἐξετάσητε τὴν ὕλην αὐτῶν εἴτε αὐτὰ τὰ ὀστά, τὴν ἐλαφρότητα ἐν ταυτῷ καὶ στερεότητα τῆς ὕλης τῶν ὀστέων τούτων ἢ τὰ διάφορα σχήματα καὶ τὰς διαφόρους μορφὰς, δι' ὧν ἕκαστον φαίνεται προωρισμένον πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ ὃν ἐκπλήροι, εἴτε ἐπὶ τέλους σκεφθῆτε τὴν θαυμαστὴν συνάρθρωσιν ἢ δικθῶρσιν αὐτῶν πρὸς σχηματισμὸν τοῦ ἀνθρώπινου σκελετοῦ, θέλετε βεβαίως πεισθῆ ὅτι μεγίστη πρόνοια ὑπάρχει κατὰ τὴν σύστασιν τῆς βίας, τοῦ ὑποστηρίγματος τούτου τοῦ ἀνθρώπινου σώματος. Ἐὰν ἀκολούθως ἐξετάσητε ἔστω καὶ ἐπιπολαίως, τὸ περικάλυμμα τοῦ ὀστέου τούτου συστήματος, τὰ κρέατα, τὰ νεῦρα, τοὺς μύωνας, ὅλα τὰ μέρη τῆς συστάσεως καὶ μορφώσεως τοῦ σώματος, τὸ περι-

κάλυμμα τὸ ὁποῖον καλύπτει καὶ ἀποκαλύπτει, ὅσον χρειάζεται, τὸν ἐσωτερικὸν ὀργανισμὸν αὐτοῦ, θέλετε ὁμολογήσει ὅτι τοιοῦτος θαυμαστὸς συνδυασμὸς μέσων καὶ τελῶν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ ἢ ἐκ τῶν χειρῶν παντοδυνάμου καὶ πανσόφου Ποιητοῦ, εἴτε κατὰ τὸ σύνολον ἐξετάσῃτε αὐτὸν, εἴτε κατὰ τὴν ἁρμονίαν τῶν μερῶν πρὸς τὸ ὅλον, καὶ θέλετε πεισθῆ, ὅτι εἶναι καὶ τοῦτο ἀριστούργημα τῆς Θείας Προνοίας. Ἐὰν δὲ οὐ μόνον ἀνατομικῶς καὶ φυσιολογικῶς, ἀλλὰ φιλοσοφικῶς καὶ ψυχολογικῶς ἐξετάσῃτε αὐτὸ, ἐὰν θελήσῃτε ν' ἀναλύσῃτε, παρὰ τὰ διάφορα ὄργανα ἅτινα χρησιμεύουσι πρὸς τροφήν, πρὸς συντήρησιν τῆς ζωϊκῆς λεγομένης οἰκονομίας, ἐὰν ἀφίνοντες κατὰ μέρος ὅλα τὰ ὄργανα τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, τῆς εἰσπνοῆς, τῆς ἀναπνοῆς, τῆς πέψεως κ.λ., περιορισθῆτε εἰς ἐκεῖνα ἅτινα χρησιμεύουσιν ὡς ὄργανα τῆς διανοίας, εἰς τὸ αὐτὸ θέλετε φθάσει συμπέρασμα. Περὶ τῶν ὀργάνων τούτων εἵπομεν ὀλίγα τινὰ ἐν τῇ ψυχολογίᾳ, ὅτε ἐπραγματευόμεθα περὶ τῆς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντιλήψεως τῶν ἐκτὸς, καὶ ἐπέισθημεν, ὅτι ἕκαστον τῶν αἰσθητηρίων διὰ τὸ ἔντεχον, διὰ τὸ σκόπιμον τῆς κατασκευῆς του πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ, εἶναι ἰδιαιτέρον ἀριστούργημα ἐν μέσῳ ὄλων τῶν ἄλλων ἀριστουργημάτων τῆς ἀνθρωπίνου συστάσεως· καὶ ἡ ἀπόδειξις, ὅτι ὁσαυτὴν ποτε μηχαναὶ ἐπενοήθησαν ἀκολούθως παρὰ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τελειοποίησιν τῆς αἰσθητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, εἴτε αἱ ἀκουστικαί, εἴτε αἱ ὀπτικαί, εἴτε ἐκεῖναι αἵτινες ἢ ἐπιταχύνουσιν ἢ δραστηριωτέραν ἀποτελοῦσι τὴν κίνησιν, πᾶσαι φαίνονται ὡς μιμήσεις ἐκείνων ἃς ἔπλασεν ὁ Θεός. Ἐὰν ὅμως προδῶμεν ἐτι βαθύτερον εἰς τὴν ἐξέτασιν ταύτην, ἐὰν θελήσωμεν νὰ πληροφορηθῶμεν περὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ σώματος τούτου, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀνθρώπον, δὲν θέλομεν βραδύνει νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα δὲν ἔχει τὸν περιορισμένον σκοπὸν τῶν σωμάτων τῶν ἄλλων ζώων. Καὶ πραγματικῶς, τὰ σώματα τῶν ἄλλων ζώων εἶναι καὶ ταῦτα θαυμαστά· τὰ μηχαναὶ, αἵτινες χρησιμεύουσι πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ

σκοποῦ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, ἀλλ' ἐπέκεινα αὐτῆς δὲν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ὑψηλότερον τινὰ σκοπὸν, καθ' ὅσον βλέπομεν ὅτι τὰ ζῶα γεννῶνται, ζῶσιν, ἀναπτύσσονται, καὶ τέλος θνήσκουσι, τελοῦντα μηχανικῶς πῶς καὶ ὁμοιομόρφως τὸν προορισμὸν των. Ἀλλὰ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα φαίνεται προορισμένον οὐχὶ μόνον πρὸς ὕλικὴν ὑπαρξίν, ἀλλὰ προσέτι ὡς ὑποστηρίγματα, ὡς μέσον ἄλλης τινὸς ζωῆς, ἄλλου προορισμοῦ, φαίνεται ὡς ἔχον, παρὰ τὸν ἰδιαιτέρον αὐτοῦ σκοπὸν καὶ προορισμὸν, καὶ σκοπὸν ἄλλον, ἀνώτερον, ὑψηλότερον, ὅστις ἀνήκει εἰς ἄλλην ἀρχήν. Καὶ τῶντι, ἐὰν παρατηρήσῃτε τὸν ἀνθρώπον κατὰ τὴν ὕλικὴν αὐτοῦ ὑπαρξίν, καθ' ὅσον εἶναι ἐν σώματι, καὶ ζῆ διὰ τοῦ σώματος, δὲν θέλετε βραδύνει νὰ ἐννοήσῃτε, ὅτι τὸ σῶμά του δὲν εἶναι εἰμὴ ὄργανον ἄλλου στοιχείου, ἄλλης ἀρχῆς, τὴν ὁποῖαν ὑπηρετεῖ, εἰς τὴν ὁποῖαν ὑπόκειται, καὶ τῆς ὁποίας εἶναι δοῦλος. Καὶ τῶντι, ποῖον τὸ οὐσιωδέστερον, τὸ ἐκφραστικώτερον μέρος τοῦ σώματος; θαυμαστὴ βεβαίως καὶ καλλίστη εἶναι ἡ ἁρμονία ὄλων τῶν μελῶν τοῦ σώματος, ὡραία εἶναι βεβαίως ἡ χροιά τοῦ δέρματος, ἡ λεπτότης αὐτοῦ, ἡ θαυμαστὴ ἁρμονία ὄλων τῶν μελῶν, δι' ἧς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα φαίνεται ἐξερχόμενον ἐκ μιᾶς ἀρχῆς καὶ τείνον πρὸς ἓν τέλος. Ἀλλ' ἐὰν θελήτε νὰ βεβαιωθῆτε περὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ σώματος, ἔστω καὶ ἐνστιγματικῶς, δὲν θέλετε προσέξει, εἰμὴ μόνον εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ ἀνθρώπινου σώματος τὸ ὁποῖον ἐπὶ κορυφῆς αὐτοῦ ἴσταται, ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου. Τί εἶναι πάντα τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος, ὡς πρὸς τὴν κεφαλὴν, ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον; φιλοσοφικῶς καὶ οὐχὶ πλέον φυσιολογικῶς ἐξεταζόμενα, εἶναι ὑποστηρίγματα τῆς κεφαλῆς, μέσα πρὸς ὑποστηρίξιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ὑποκεκρυμμένης πνευματικῆς ζωῆς, ἥτις διὰ τοῦ προσώπου ἀγγέλλεται καὶ δηλοῦται. Καὶ τῶντι, τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου ἀγγέλλει δύο τινὰ, νόησιν καὶ πάθος· ἐκφράζει ἐν ἄλλοις λόγοις, αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ἐξ ὧν συνίσταται ὁ πνευματικὸς ἀνθρώπος, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ ἀντικείμενον τῆς φιλοσοφικῆς τοῦ ἀνθρώπου μελέτης. Ἡ φυσιολογία τοῦ ἀν-

θρώπου, οὐδὲ οὐφθαλμοί, ἢ κατασκευὴ τῶν διαφόρων αἰσθητηρίων, ἅτινα πάντα σχεδὸν ἐν τῇ κεφαλῇ ἐδρεύουσιν, ἢ ἀκατανόητος ἔκφρασις, αὐτὴ ἢ ἀνεξήγητος ἰδέα, ἣτις ἐξέρχεται ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἐκ τοῦ στόματος, καὶ ἐκ τοῦ μετώπου, αὐτὸς ὁ ἀνεξάλειπτος χαρακτήρ τῆς νοημοσύνης καὶ ἠθικότητος ἀγγέλλουσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι φυτὸν οὐράνιον, ἔχον τὰς ρίζας πρὸς τὸν οὐρανόν, ὡς ἔλεγεν ὁ Πλάτων, καὶ ἀντίθεσιν τῶν ἄλλων φυτῶν, τῶν ἐρριζωμένων εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς, ἐξ ἧς τρέφονται καὶ ἀναπτύσσονται, ἵνα καὶ διὰ τούτου ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι οὐράνιος. Ἐπομένως καὶ κατὰ τοῦτο φαίνεται θαυμαστὴ τις πρόνοια, καὶ ἐπιβεβαιούται ἡ ἀρχὴ ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἀπ' ἀρχῆς ἐθέσαμεν, ὅτι πάντες οἱ προηγούμενοι σκοποὶ τῆς φύσεως συντείνουσι πρὸς τὸν προορισμὸν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἀνθρωπότητος, ὅτι τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς τῆς δημιουργίας, καθότι καὶ αὐτὸ τὸ ἀριστούργημα τῆς Θεῆς Προνοίας, οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ μέσον πρὸς ὑπηρεσίαν ἄλλου στοιχείου, πρὸς πραγματοποίησιν ἄλλου καὶ ὑψηλοτέρου προορισμοῦ. Καὶ ποῖον εἶναι τὸ ὑψηλότερον καὶ ἀνώτερον τοῦτο στοιχεῖον, πρὸς ὃ χρησιμεύει ὡς ὄργανον τὸ ἀνθρώπινον σῶμα; εἶναι τὸ νοητικὸν καὶ τὸ ἠθικόν.

Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνακεφαλαιώσωμεν ἐνταῦθα τὰς ψυχολογικὰς θεωρίας, οὐδὲ δυνάμεθα νὰ προεκθέσωμεν ὅλας ἐκεῖνας τὰς θεωρίας, ὅσας σὺν Θεῷ θέλομεν ὑποβάλλει εἰς ὑμᾶς, ὅταν πραγματευθῶμεν περὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργείας. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὰς ψυχολογικὰς ἀναλύσεις, ὡς πρὸς αὐτὴν τὴν νόησιν, ἣτις εἶναι ἐν ἐκ τῶν δύο στοιχείων ἅτινα μελετᾷ ἡ φιλοσοφία, ἀρκεῖ ἐν μόνον βλέμμα νὰ ρίψωμεν ἐπὶ τῆς θαυμαστῆς συστάσεως τοῦ ἀνθρώπινου νοός, ἵνα πεισθῶμεν ὅτι αὐτὴ ἡ πάνσοφος Πρόνοια, ἣτις ἐπικρατεῖ καθ' ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς δημιουργίας, ἐθεώρησεν ὡς προσφιλέστερον αὐτῇ ἀντικείμενον τὴν ὑπαρξίν, τὴν σύστασιν, τὴν ἀνάπτυσιν αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος. Καὶ τρώντι, τί ὑποθέτει ἡ νόησις; ὑποθέτει μέσα πρὸς νόησιν τῶν ἐντὸς φαινομένων, μέσα πρὸς γνῶσιν τῶν ἐκτὸς, μέσα πρὸς γνῶ-

σιν τοῦ αἰτίου καὶ τῶν πρώτων καὶ τῶν δευτέρων. Ὡς πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν ἐξωτερικῶν φαινομένων, τίς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι μεγάλη πρόνοια ὑπάρχει κατὰ τὴν ἀλληλουχίαν, κατὰ τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν νοητικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων, τῶν ἀντιληπτικῶν αὐτοῦ ὀργάνων, πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα; Ἐνθυμεῖσθε τίς ἡ θεωρία τῆς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντιλήψεως, καὶ περιττὸν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτήν. Ἀλλ' ἐὰν ζητήσητε ποῖα τὰ μέσα ὅσα ἔπρεπε νὰ ἐπινοήσῃ ἡ Θεῖα Πρόνοια πρὸς γνῶσιν τῶν ἐσωτερικῶν ἀντικειμένων, δὲν θέλετε λησμονήσῃ τὴν δύναμιν ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἀπανταχοῦ καὶ πάντοτε, εἴτε ἐκουσίως εἴτε ἀκουσίως, ὁ ἄνθρωπος γίνεται θεωρὸς ἑαυτοῦ, μάρτυς ἀδιάκοπος τῶν ἐντὸς αὐτοῦ γεγονότων, καὶ τέλος θέλετε συμπεράνει, ὅτι, ὡς ἡ αἴσθησις καὶ ἡ ἀντίληψις ἀντιστοιχοῦσι πληρέστατα πρὸς ὅν ὑπάρχουσι σκοπὸν, ὡσαύτως ἡ συνείδησις ἀντιστοιχεῖ πληρέστατα πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν, τὴν γνῶσιν τῶν ἐντὸς ἡμῶν γεγονότων. Ἀλλὰ καὶ ἡ αἴσθησις ἢ ἀντίληψις, καὶ ἡ συνείδησις ὑποθέτουσιν ἐνεργείαν, ἣν πραγματικῶς ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, καθ' ὅσον ἐπροίκισεν αὐτὸ μὲ τὴν προσωπικὴν ἐκείνην ἀρχὴν καὶ δύναμιν δι' ἧς ζωογονεῖ καὶ διευθύνει πάσας τὰς ἄλλας, δι' ἧς ἡ ἀντίληψις τῶν ἐκτὸς γίνεται προσοχή, δι' ἧς ἡ ἀπλὴ συνείδησις τῶν ἐντὸς φαινομένων γίνεται σκέψις, δι' ἧς ἐνὶ λόγῳ πλήρη γνῶσιν ἔχομεν, καθ' ὅσον ἀτελεῖς καὶ περιορισμένον ὂν δύναται νὰ ἔχῃ, εἴτε τῶν φαινομένων τῆς φύσεως εἴτε τῶν ἐσωτερικῶν τῆς ψυχῆς μας. Ἀλλὰ πρὸς τί ἡ γνῶσις αὕτη, πρὸς τί ὁ μηχανισμὸς τῶν αἰσθητηρίων, πρὸς τί τὸ καθαρὸν καὶ ἐναργέστατον ἔσοπτρον τῆς συνειδήσεως, εἰς ὃ ἀντανακλῶνται οἰαδήποτε καὶ ὁσαδήποτε εἶναι τὰ ἐσωτερικὰ ἀντικείμενα τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, πρὸς τί, ἐὰν καὶ ἑτέρα δύναμις μὴ ὑπῆρχεν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας πᾶσαι αἱ γνώσεις νὰ ἐμμένωσιν ἐν τῷ ἀνθρώπινῳ πνεύματι; πρὸς τοῦτο ἡ Θεῖα Πρόνοια ἐποίησε θαῦμα τρώντι ἀνεξήγητον, θαῦμα τὸ ὁποῖον ἀδιάκπως προκαλεῖ τὰς μελέτας τῆς φιλοσοφίας, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἐνόησεν ἀκόμη, τὴν μνήμην. Τί εἶναι ἡ μνήμη; ἔννοια ἢ συ-

νέλαθον πρὸ ἐτών, ἀντικείμενα ἅτινα εἶδον ἄπαξ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν βεβαίως δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐπιστήσω εἰς αὐτὰ τοιαύτην προσοχὴν, ὥς νὰ διατηρήσω μνήμην αὐτῶν ἐν τῷ πνεύματί μου, οὐχ ἦτον ἀνανεοῦνται εἰς τὸ πνεῦμα, εἴτε ἐκουσίως εἴτε ἀκουσίως, με τὴν ἀκριβείαν καὶ ἐνάργειαν, ὥς νομίζω ὅτι ἔχω αὐτὰ πρὸ ὀφθαλμῶν. Τί εἶναι τοῦτο; μυστήριον ἀνεξήγητον, φαινόμενον τοῦ ὁποίου δυνάμεθα νὰ μελετήσωμεν τοὺς νόμους, τοῦ ὁποίου δυνάμεθα νὰ ἐπιχειρήσωμεν καθ' ἓνα ἢ κατ' ἄλλον τρόπον τὴν ἐξήγησιν, ἀλλὰ φαινόμενον τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ θαυμαστὴν πρόνοιαν κατὰ τὴν σύστασιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Καὶ παρατηρήσατε πόσον ἡ μνήμη συνδέεται πρὸς τὰς ἄλλας δυνάμεις· ἡ μνήμη οὔσα ἀποτέλεσμα τῆς αἰσθήσεως, τῆς συνειδήσεως, τῆς προσοχῆς καὶ τῆς σκέψεως, δὲν ἤθελεν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς, εἰ μὴ συνδέετο μετ' ὅλας τὰς δυνάμεις αἰτινες ὑπηρετοῦσιν αὐτήν. Ἡ μνήμη δὲν ἠθέλεν ὑπάρχει ἄνευ τῆς συζεύξεως τῶν ἐννοιῶν, καὶ πρὸς τοῦτο ἔχομεν δυνάμιν τινα ἰδιαιτέραν, δι' ἧς αὐτὰ τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα καὶ ἀναρίθμητα ἀντικείμενα, ἅτινα προσβάλλουσιν εἴτε τὸ ἀνθρώπινον σῶμα καὶ τὰς αἰσθήσεις, εἴτε τὴν ἀνθρώπινον διάνοιαν, συννοοῦνται αὐτομάτως ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ πνεύματι, ἵνα χρησιμεύσωσι πρὸς ἀνανέωσιν τῶν ἐννοιῶν, ὅταν διὰ τῆς μνήμης ἐγερθῶσι πάλιν ἐν τῷ πνεύματι. Ἐνθυμεῖσθε ποίας καὶ πόσας θεωρίας εὑρομεν παρὰ τοῖς ψυχολόγοις πρὸς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου τῆς συζεύξεως, καὶ ἐνθυμεῖσθε ὅτι ἐπὶ τέλους τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀνηγάγομεν εἰς τὸν καθολικὸν νόμον δι' οὗ ἐξηγοῦνται τὰ πλεῖστα φαινόμενα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας· ὅπως δὴποτε, ἡ σύζευξις, ὅ,τι καὶ ἂν ἦναι, εἶναι μέσον βοηθητικὸν τῆς μνήμης. Ἀλλ' ἡ σύζευξις δὲν ἀρκεῖ πρὸς διατήρησιν τῶν ἀναριθμῶν ἐκείνων ἐννοιῶν ἄς λαμβάνομεν διὰ τῆς παρατηρήσεως, διὰ τῆς ἀντιλήψεως, διὰ τῆς συνειδήσεως, ἀπαιτεῖται καὶ ἕτερα δύναμις, ἥτις ν' ἀναγάγῃ τὰς ἐννοίας ταύτας εἰς ὅσῳ τὸ δυνατὸν μικρότερον ἀριθμὸν, ὅπως δι' ὀλίγων καὶ ἐν ὀλίγοις ἔχωμεν τὰ πολλὰ, ἵνα δηλ. εἰς ὀλίγας ἐννοίας ἔχωμεν κεφαλαιωδῶς πῶς τὰ σοιχεῖα

ἔσα ὑπάρχουσι διεσπαρμένα εἰς τὰ πολλὰ φαινόμενα, ἐξ ὧν ἐμορφώθησαν· ἀπαιτεῖται ἡ ἀφαίρεσις, ἡ δύναμις δηλαδή δι' ἧς ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν εἰς πολλὰ φαινόμενα κοινῶν χαρακτηρισμῶν μορφόνομεν τὰς μεγάλας ἐκείνας κατατάξεις τῶν γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς τὰ χρυσᾶ νομίσματα, ἅτινα εἰς μικρότατον ὄγκον περιέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς πολλὴν καὶ μεγάλην ἀξίαν· ἡ ἀφαίρεσις εἶναι βοηθητικὴ τῆς μνήμης, καθότι χωρὶς τῆς ἀφαιρέσεως, χωρὶς τῶν γενικῶν ἐννοιῶν, χωρὶς τῆς κατατάξεως, ἢ μορφῶν τοῦ πνεύματος, ἀδύνατον ἦτο νὰ διατηρήσωμεν ἐν τῷ πνεύματι τὴν ἀκριβῆ ἐνθύμησιν ὄλων τῶν γεγονότων. Ἐρχεται τέλος αὐτὴ ἡ φαντασία, ἥτις λαμβάνει πάντα τὰ στοιχεῖα ταῦτα, ὅσα ἐπορίσθη τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, εἴτε ἐκ τῆς ἀντιλήψεως εἴτε ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἐντὸς, καὶ ὅσα διατηρεῖ ἡ μνήμη, καὶ τὰ τελειοποιεῖ κατὰ τινα ἰδανικὸν τύπον, ὅστις ἀναφαίνεται ἰδίως εἰς τὰ πνεύματα τῶν καλλιτεχνῶν, παρ' οὗ ἐμπνέονται, καὶ καθ' ὃν δημιουργοῦσι. Ταῦτα ὁμῶς ἠθέλον ἀρκέσει εἰς τὸν ἀνθρώπινον πρὸς ἀντίληψιν τῶν ἐκτὸς πρὸς γινώσιν τῶν ἐντὸς, καὶ πρὸς ἰδανικέουσιν αὐτῶν· ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος ἔχει καὶ ἕτερον βαθμὸν νοητικῆς ἀναπτύξεως, ὁ ἀνθρώπος παρὰ τὴν παρατήρησιν τῶν γεγονότων, παρὰ τὴν ἀνάγκην, ἢν ἔχει νὰ γνωρίσῃ εἴτε τὰ ἐντὸς εἴτε τὰ ἐκτὸς αὐτοῦ, ἔχει ἀνάγκην νὰ γνωρίσῃ καὶ τὸ αἷτιον αὐτῶν, νὰ γνωρίσῃ καὶ τὸ αἷτιον τῆς ὑπάρξεως τοῦ κόσμου, ἀνάγκη νὰ γνωρίσῃ οὐ μόνον τὸ ὅτι κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, ἀλλὰ καὶ τὸ διότι, οὐ μόνον τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ καὶ τὰς αἰτίας, καὶ τοὺς σκοποὺς καὶ τοὺς νόμους τῶν· ἀνάγκη νὰ λύσῃ προβλήματα τινα, τὰ ὁποῖα ταράττουσιν ἀδιακόπως τὴν καρδίαν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ· ἀνάγκη νὰ ὑψωθῇ εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ πρώτου ὄντος, ἐξ οὗ τὰ ἐπίλοιπα προέρχονται· ἀνάγκη νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν μελέτην τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ φύσεως, ἵνα τουλάχιστον ἀρυσθῇ ἐκ τῶν ὑψηλῶν τούτων θεωριῶν παρηγορίαν τινα εἰς τὰ παντοῖα ἀτυχήματα, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων προώριται νὰ ζήσῃ. Πρὸς τοῦτο ἐπέρχεται δύναμις ἀνωτέρα, τὴν ὁποῖαν ἤδη καλῶς γνωρίζομεν, ἥτις συναρμολογεῖ καὶ διευθύνει τὰς

ἄλλας πάσας, ἧτις ἀνοίγει εἰς τὸ βλέμμα τοῦ ἀνθρώπου δύο ἀ-
 πείρους ὀρίζοντας, καὶ κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν,
 ἧτις ἐμφυτεύει ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ πνεύματι ἀρχὰς καθολικὰς καὶ
 ἀναγκαιὰς, δυνάμει τῶν ὁποίων δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ συλλά-
 βῃ τάξιν τινὰ εἰς τὸν κόσμον, καθὼς βλέπει τάξιν ἐσωτερικὴν εἰς
 τὸ ἴδιον πνεῦμα, ποιητὴν καὶ αὐτουργὸν τῆς τάξεως ταύτης, αὐτὸν
 τὸν Θεὸν, καὶ ὡς τέλος τῆς ποιήσεως καὶ δημιουργίας τοῦ Θεοῦ τὸ
 ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς ὃ περιλαμβάνεται τὸ ἀγαθὸν ὅλης
 τῆς κτίσεως.

ΜΕΛΙΚΗ ΔΟΚΙΜΙΟΝ

(Συνέχεια ἴδε φυλλ. 57. σελ. 257)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

*Περὶ τεχνῶν, γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν τῶν Κερκυραίων
 εἰς τὴν λαμπρὰν ἐποχὴν τῆς Ἑλλάδος.*

Οἱ Κορίνθιοι 756 ἔτη πρὸ Χριστοῦ ἦλθον εἰς τὴν νῆσον τῆς
 Κερκύρας, ὅπου, διώξαντες τοὺς Διθουρνίους, ἐστερέωσαν ἰδίαν
 τῶν ἀποικίαν, εἰσαγαγόντες μετὰ τῶν ἰδίων νόμων τὰ περὶ τοὺς
 θεοὺς ἤθη τε καὶ ἔθιμα καὶ τὸν πολιτισμόν.

Μετὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ νῆσος ἐπεκλήθη Κέρκυρα, οἱ δὲ
 ὑπόλοιποι Φαίαικες μετὰ τῶν νέων οἰκιστῶν Κορινθίων Κερκυ-
 ραῖοι. Καταστάντες δὲ μετὰ ταῦτα διὰ πολυχρηματίαν ὅμοιοι
 τοῖς πλουσιωτάτοις τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἰσθόρηκε Θουκυδίδης, καὶ
 ἔτι δυνατώτεροι διὰ τὴν πολεμικὴν παρασκευὴν, διὰ τὸν πλη-
 θυσμὸν τοῦ λαοῦ, ἐξέπεμψαν ἀποικίαν εἰς τὴν Ἐπίδαμνον καὶ
 εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν, τὴν Λευκάδα καὶ τὸ Ἀνακτόριον, καὶ δια-
 πρέποντες εἰς τὰς ναυμαχίας, πλέον ἢ ἅπαξ ἐθραύμβευσαν.

Καὶ τοι δὲ περιοριζομένης τῆς υποθέσεως περὶ τὰς τέχνας,
 γράμματα καὶ ἐπιστήμας τῶν Κερκυραίων, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐπι-
 χειρῶ τὴν ἐκθετικὴν διήγησιν τῶν ἀντικειμένων τούτων, περι-
 γραφέντων ἤδη ἀπὸ τὸν κάλαμον τῶν πρώτων ἱστορικῶν τῆς
 Ἑλλάδος καὶ ἐπαναληφθέντων εἰς τὰς νεωτέρας ἱστορίας τῆς Κερ-
 κύρας· ποιούμενος δὲ ἀρχὴν ἀπὸ τῶν τεχνῶν, λέγω ὅτι αὐταὶ
 ἐναγκαλίζονται τὴν Γλυπτικὴν, τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν, τὴν Γρα-
 φικὴν, τὴν Ἐγχολαπτικὴν, ὧν βάσις ἡ διαγραφὴ, πρὸς δὲ τὴν
 Μουσικὴν καὶ τὸν χορόν.

Ἡ Γλυπτικὴ ἀνήχθη ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν ἔσχατον βαθ-
 μὸν τῆς τελειότητος, καὶ ἡ Ἑλλὰς κατεκοσμεῖτο ἀπὸ ἀνδριάν-
 τας καὶ ὑπομνήματα παντοῖου γένους καὶ θαυμασίας καλλονῆς,
 ἀφανισθέντα σχεδὸν μετὰ ταῦτα ἀπὸ τὴν βαρβαρότητα, ἐξηρη-
 μένων τινῶν λειψάνων, σωζομένων ἔτι εἰς τὴν εὐπολίτευτον Εὐρώ-
 πην πρὸς ὑπόδειγμα καὶ σταθμὴν διὰ τὰ πεπαιδευμένα ἔθνη τῆς
 διακρίσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὀρθοῦ αἰσθήματος. Οἱ Κορίνθιοι
 πατέρες τῶν Κερκυραίων ἦσαν περιβόητοι εἰς τὴν Γλυπτικὴν·
 ἂν καθ' ἡμᾶς δὲν σώζεται ἔργον τι τῶν ἀγαματοποιῶν Κερκυ-
 ραίων, ὁ Πausanias ὅμως εἰς τὴν περιήγησιν τῆς Ἠλίδος ἀνα-
 φέρει ἓνα καλούμενον Πτόλιχον, λέγων «Πτόλιχος Κερκυραῖος
 ἐμαθήτευσεν παρὰ τῷ Κριτίᾳ (Ἀθηναίῳ ἀγαματοποιῷ) καὶ ἐδί-
 δαξε τὸν Ἀμφίωνα, παρ' ᾧ ἐμαθήτευσεν Πίσων ἐκ Καλαυρίας,
 διδάσκαλος τοῦ Δημοκρίτου (τοῦ Σικυωνίου).

Ὁ δὲ Πλίνιος ἱστορεῖ τοῦτον τὸν Δημόκριτον ἔξοχον μεταξὺ
 τῶν ἄλλων ἀγαματοποιῶν διὰ τοὺς ἀνδριάντας τῶν φιλοσόφων,
 ἐξ οὗ δικαίως συνάγεται ὅτι ὁ Κερκυραῖος Πτόλιχος ἦν ἔτι πε-
 ριβόητος εἰς αὐτὴν τὴν τέχνην. Ἄλλ' εἰ οὕτως ἔχει, πόσοι Κερ-
 κυραῖοι εἰκότως δὲν ἐδιδάχθησαν τὴν Γλυπτικὴν ἀπὸ τοιοῦτον
 περίφημον διδάσκαλον καὶ συμπολίτην των, καὶ πόσοι ἀγα-
 ματοποιοὶ δὲν ἤθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν καθ' ἂν χρόνον ἤκμα-
 ζεν ἡ ἐφεύρεσις καὶ ἡ θαυματουργία τῆς τέχνης;

Εἰπωμεν δὲ καὶ περὶ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς. Ἐγὼ δὲν εὗρηκα
 εἰς τοὺς συγγραφεῖς τινὰ ἀρχιτέκτονα Κερκυραῖον, ὅμως δὲ φαί-

νεταίμοι πολλά εύκολον νά αποδείξω ὅτι εἰς ταύτην τὴν νῆσον ἐξησκήθη μὲ καλὴν ἔκβασιν ἢ καλὴ καὶ τελεία Ἀρχιτεκτονικὴ, ἀ.ον ἐπειδὴ οἱ οἰκισταὶ τῆς Κερκύρας Κορινθιοὶ ἦσαν περίφημοι εἰς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν εἰς τὸν λαὸν τῆς Κορίνθου, δεξιότατον εἰς τὰς τέχνας, τὴν ἐφεύρουν μίαν τῶν τριῶν τάξεων τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, ὡς δηλοῖ αὐτὸ τὸ ὄνομα Ἑ.ον διότι ἡ παλαιὰ πόλις τῆς Κερκύρας οἰκοδομηθεῖσα παρὰ τῶν Κορινθίων ἦτον ὠραιότατη, ὡς λέγει ὁ Ξενοφῶν, κεκοσμημένη ἀπὸ μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομημάτων ἡ διοικήσεις εἶχε τοὺς ἰδίους ἀρχιτέκτονας διὰ τὴν τέχνην, τὴν τάξιν, τὴν κοσμιότητα καὶ τὴν συμμετρίαν τῆς πόλεως ἡ.ον διότι σώζονται ἔτι καὶ λείψανα τινὰ αὐτῆς τῆς ὠραίας Ἀρχιτεκτονικῆς. Ἴδου αἱ καθαρὰ ἀποδείξεις τῆς καλῆς κρίσεως καὶ δεξιότητος τῶν Κερκυραίων εἰς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν.

Εἰ καὶ ἀγνοοῦμεν τὰ ὀνόματα τῶν Κερκυραίων, ὅσοι διέπρεψαν εἰς τὴν Ἐγχολαπτικὴν, τὰ σωζόμενα ὅμως τῶν πολυτίμων ἔργων τῶν μαρτυροῦσι τὴν δεξιότητά των εἰς αὐτὴν τὴν τέχνην.

Ἡ ἀκριβὴς παρατήρησις τινῶν κερμάτων καὶ ἄλλων ὑπομνημάτων χαλκοῦ, ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, ὅποια ἀροτριῶντες τὴν γῆν εὐρίσκουσιν οἱ γεωργοὶ, μάλιστα εἰς τόπον λεγόμενον ἔτι καὶ νῦν Ἑλληνικά, ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Κερκυραῖοι ἦσαν ἐπιτήδειοι εἰς τὴν τέχνην ταύτην.

Ἡ Γραφικὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐπέδωκεν, ὡσπερ ἡ Γλυπτικὴ καὶ ἡ Ἐγχολαπτικὴ, ἀλλὰ τὸ εὐθρυπτον τῶν ὑφαντῶν ἱστῶν δὲν ἀντέσχεν εἰς τοῦ χρόνου τὴν ὑβριν, ὡς ὁ λίθος καὶ τὰ μέταλλα, ὥστε οὐδὲ σώζεται ὑπόμνημα τι τῶν ἀρχαίων ζωγράφων. Οἱ νεώτεροι διυχαριζόμενοι ὅτι προτεροῦσι τῶν παλαιῶν εἰς τὴν Γραφικὴν, ἐπιστηρίζουσι τὴν δόκησίν των εἰς τὴν ἀγνοίαν ἐκείνων ὅσον ἀνήκει εἰς τὴν Ἀποπτικὴν, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἦσαν μάλιστα εἰδημονες ταύτης. Ὁ Ἀγάθαρχος, ὁ Δημόκριτος καὶ ὁ Ἀναξαγόρας, ὡς ἱστορεῖ ὁ Βιτρούβιος (1), ἔγραψαν ἰδιαίτερον περὶ τῆς Ἀποπτικῆς καὶ Διοπτικῆς.

(1) Ἴδου πῶς μετέφρασεν Ἑλληνιστὶ ὁ Μελίχης τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον

Ἀγαθὴ τύχη διετηρήθησαν ἀπὸ τὸν χρόνον τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ Λαοκόωντος, τῆς Ἀφροδίτης καὶ ἄλλα ὑπομνήματα, νά μὴ σφετερίζωνται ὁμοίαν ὑπεροχὴν καὶ εἰς τὴν Γλυπτικὴν ἔτι. Ἀλλ' ἡ τελειότης τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Γλυπτικὴν καὶ εἰς τὰς ἄλλας τέχνας, καὶ αἱ διαβόητοι ἐκεῖναι δύο εἰκόνες, ἡ μὲν τοῦ βότρου ἀπατήσασα τὰ πτηνὰ, ἡ δὲ ἑτέρα τοῦ περικαλύμματος, ἥτις ἠπάτησε τὸν ἴδιον αὐτουργὸν ἐκείνης τοῦ βότρου, καὶ τοὶ περίφημον μεταξὺ τῶν γραφῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀποδεικνύουσι προφανῶς πόσον οἱ ἀρχαῖοι ἦσαν δεξιοὶ εἰς τὴν Γραφικὴν, ὡς εἰς τὴν Γλυπτικὴν καὶ εἰς τὰς ἄλλας τέχνας.

Ἡ Ἑλλὰς ἔδωκε μέγαν ἀριθμὸν ζωγράφων, καὶ οἱ σωζόμενοι ἡμέτεροι συγγραφεῖς ἀναφέρουσι τινὰς, ἐν οἷς δὲν φαίνεται Κερκυραῖός τις ἐπειδὴ δὲ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐξησκούντο εἰς τὴν Κέρκυραν αὐταὶ αἱ εὐγενεῖς τέχναι μὲ καλὴν ἔκβασιν, πιθανώτατα ἔπεται ὅτι καὶ ἡ Γραφικὴ ὁμοίως ἐξησκειτο. Ὁ λαὸς τῆς Κερκύρας περιποιούμενος τὴν καλὴν Ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν τέχνην, ἥτις δίδει πνοὴν ζωῆς εἰς τὰ μέταλλα καὶ εἰς τοὺς λίθους, ἦτο ἔτι ἱκανὸς νά ἐμψυχώσῃ καὶ τὸν ὑφαντὸν ἱστὸν διὰ τοῦ γραφείου, ὥστε οἱ ἀπόγονοι τῶν Κορινθίων δὲν ἠγνόουν τὴν Γραφικὴν, ἀνθοῦσαν μετὰ λαμπρότητος εἰς τὴν μητέρα πατρίδα των.

Οὐδεὶς δὲ ἀγνοεῖ ὅσον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἅπαντες οἱ λαοὶ τῆς Ἑλλάδος μετήρχοντο τὴν τε Μουσικὴν καὶ τὸν χορὸν, ἐπειδὴ παρὰ τὰ ἄλλα ἦσαν καὶ μέρος τῆς τῶν θεῶν λατρείας καὶ συντείνοντα σφόδρα πρὸς τὴν ὀρθὴν ἀγωγὴν. Τὰ δύο ταῦ-

τοῦ Βιτρούβιου. Ἄ.Ἐπεί δὲ, διδάσκοντος τραγηδίαν Αἰσχύλου, Ἀγάθαρχος τὸ πρῶτον Ἀθήνησι σκηνὴν ἐποιήσατο, περὶ τῆς καὶ ἀπομνημόνευμα κατέλιπεν, ὀρμηθέντες ἐκ τούτου ὁ Δημόκριτος καὶ ὁ Ἀναξαγόρας συνέγραψαν περὶ αὐτῆς, ὅπως ἐξ ὀριστοῦ τόπου, ὡς ἀπὸ κέντρου τῆς ὀψεως καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀκτίνων, κατὰ λόγον φύσεως κείσθαι χρὴ τὰς γραμμὰς, ὥστε ἐν ταῖς τῶν σκηνῶν γραφαῖς ἐκ τοῦ ψευδοῦς ἐπιφαίνεσθαι ἀληθεῖς τὰς τῶν οἰκοδομημάτων εἰκόνας καὶ τὰ ἐν ἐπιπέδοις καὶ κατ' εὐθείαν σχήματα, τὰ μὲν πρὸς τὰ ἄνω φέρεσθαι δοκεῖν, τὰ δὲ πρὸς τὰ κάτω. (Βιτρ. ἐν τῷ προοίμῳ τοῦ ἡ. βιβλίου σελ. 124 ἐκδ. τοῦ Ἀμστελοδάμου κατὰ τὸ 1649 ἔτος, εἰς φύλλον).

τα ἐξησκούοντο εἰς τὴν Κέρκυραν κατὰ τοὺς χρόνους ἔτι τῶν Φαιάκων, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, καὶ εἰς τὰς λαμπρὰς τῆς Ἑλλάδος ἡμέρας οἱ Κερκυραῖοι εἶχον ἐορτάς, θεωρίας, μουσικοὺς, τραγωδοὺς καὶ κωμωδοὺς διαπρέποντες καὶ εἰς τὰς τιοιούτας τέχνας.

Διεκρίθησαν πολλάκις ἔτι εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Ὁ Παισανίας, ποιούμενος λόγον περὶ τῶν ὑπομνημάτων ἀφιερωμένων εἰς τὸν Δία, διεξέρχεται καὶ περὶ τῶν διαβοήτων ἀνδρῶν εἰς τὰ Ὀλύμπια, περιγράφων μικρὸν ἀριθμὸν διακριθέντων τινῶν εἰς αὐτὰ, πρὸς ὧν τὴν μνήμην ἀνηγέρθησαν ἀνδριάντες, τὸ ἑποῖον δὲν ἐγένετο εἰς ἅπαντας ἀπλῶς τοὺς Ὀλυμπιονίκας. Μεταξὺ δὲ τούτων ἦσαν οἱ ἀνδριάντες δύο Κερκυραίων, Φίλωνος καὶ Θερσιλόχου. Κεῖνται, λέγει, οἱ ἀνδριάντες τοῦ Μενεπτολέμου ἐκ τῆς ἐν τῷ Ἴονίῳ Ἀπολλωνίας καὶ Φίλωνος τοῦ Κερκυραίου, ἀνακηρυχθέντων ἀμφοτέρων νικητῶν δρόμου μεταξὺ τῶν παίδων· ἔπονται δὲ καὶ ἕτεροι δύο, ὁ μὲν Θερσιλόχου τοῦ Κερκυραίου νικητοῦ τῆς πυγμῆς τῶν παίδων, ὁ δὲ Ἀριστίωνος τοῦ Ἐπιδαυρίου, υἱοῦ τοῦ Θεοφιλοῦς, νικητοῦ τῆς τῶν ἀνδρῶν, ποίημα ἀμφότεροι Πολυκλείτου τοῦ Ἀργείου.

Ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει ἔτι τὰ ὀνόματα τριῶν ἄλλων Κερκυραίων νικητῶν εἰς τὰ Ὀλύμπια, Ἀγαθάρχου, Ἀρχιλόχου καὶ Παρμενίσκου.

Ἄχρι μὲν τοῦδε ἀπέδειξεν ὅτι οἱ Κερκυραῖοι, περιποιούμενοι τὴν Γλυπτικὴν, τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν, τὴν Ἐγκολαπτικὴν, τὴν Γραφικὴν, τὴν Μουσικὴν καὶ τὸν χορὸν, ἐπέδωκαν πολλὰ ἱκανῶς, καὶ διεκρίθησαν ἔτι καὶ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, λέξω δὲ νῦν καὶ περὶ τῆς ἐπίδοσως τῶν αὐτῶν εἰς τὰ γράμματα.

Ὅταν ἤκουζεν ἡ Ἑλλάς, οἱ Κερκυραῖοι μετῆλθον πολλὰ ἐνθέρμως τὰ γράμματα, διὸ καὶ εὐδοκίμησαν παρ' αὐτοῖς ποιηταί, βήτορες καὶ ἐξαιρετοὶ συγγραφεῖς παντοῦ εἴδους· ὁ χρόνος ὁμοῦ καὶ ἡ βαρβαρότης ἠφάνισαν τὰ ποιήματα, καὶ σώζονται μόνον τὰ ὀνόματα ἐνίων καὶ ἐπιτάφια τινὰ ἐγκεκολαμμένα εἰς τοὺς λίθους. Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἀναφέρει τὰ ὀνόματα δύο ποιη-

τῶν Κερκυραίων, Αὐτομήδου καὶ Χάριος. Ὁ δὲ Σουΐδας καὶ ὁ σχολιαστὴς Ἡφαιστίων καὶ ἕτεροι ἀναφέρουσι καὶ ἕτερον Κερκυραῖον καλούμενον Φιλίσκον, ἓνα τῶν ἐπτὰ τραγικῶν κατὰ τοὺς χρόνους Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἐπικληθέντων πλειάδων διὰ τε τὸν ἀριθμὸν καὶ διότι ἀπέστιλθον εἰς τὴν τραγωδίαν, ὡς οἱ ἀστέρες τῆς Πλειάδος. Ὁ Φιλίσκος οὗτος συνέγραψε 42 τραγωδίας καὶ ἕτερον ὄλον ποίημα ἐξάμετρον, οὐ δὴ, ὡς περ καὶ ἀπειραρίθμων ἄλλων, ἐξέλιπον ἅπαντα τὰ ποιήματα.

Ὁ Ἀλεξάνδρου Κλήμης μαρτυρεῖ καὶ περὶ ἑτέρου τινὸς ποιητοῦ Κερκυραίου, καλουμένου Τιμοζένου. Οἱ δὲ ἀνωτέρω εἰρημένοι ἐπιτάφιοι, συνθεθέντες ἀπὸ ποιητῶν Κερκυραίων, ὧν ἀγνοοῦμεν τὰ ὀνόματα, διὰ τε τὸ ὕφος τοῦ καθ' αὐτὸ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὸν τρόπον τῆς ποιήσεως δεικνύουσι ὅτι συνεγράφησαν εἰς τὴν λαμπρὰν ἡλικίαν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Εἰσὶ δὲ πρὸς τιμὴν καὶ μνήμην τινῶν, ἀνδρῶν μάλα λογίων καὶ ἐπαινετῶν δι' ἀρετὴν πολιτικὴν, καὶ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον. Παρὰ τούτους εὐρίσκονται εἰς τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς τὰ ὀνόματα καὶ ἄλλων πολλῶν Κερκυραίων συγγραφέων ἐπὶ πᾶν εἶδος λόγων, ὡς ὁ Ἀλεξάνδρου Κλήμης μαρτυρεῖ περὶ τοῦ Κερκυραίου Ἀπολλοδώρου, καὶ ὁ Ἀθήναιος μέμνηται τῆς σοφῆς Κερκυραίας Ἀναγαλλίδος, ἣτις ἀναφέρει εἰς Ναυσικαίαν τῆς σφαιρας τὴν εὐρευσιν. Ὁ δὲ Εὐστάθιος εἰς τὰς παρεκβολὰς μνημονεύει καὶ τοῦ Κερκυραίου συγγραφέως Ἀγαλλίδος.

Ταῦτα πάντα ἀποδεικνύουσιν ἐναργῶς τὴν ἐπίδοσιν τῶν Κερκυραίων ἐπὶ πᾶν εἶδος μαθήσεως καὶ γραμμάτων, ἐμποιοῦντα ἀνίαν ὅμως διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ποιημάτων αὐτῶν τε καὶ τῶσων ἄλλων ποιητῶν, βητόρων καὶ συγγραφέων τῆς αὐτῆς νήσου, ὧν δὴ ὁ φθορεὺς χρόνος καὶ ἡ βλοσυρὰ τύχη συγκατηνάλωσαν καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα. Ἄλλ' ἴδωμεν ἂν οἱ Κερκυραῖοι ἐπέδωκαν καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας, ὡς εἰς τὰς εὐγενεῖς τέχνας καὶ εἰς τὰ γράμματα, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν ἀκριβεστάτων.

Εἰς τὴν Μαθηματικὴν τάξιν δὲν ἀπήντησα τὸ ὄνομα γεωμέτρου τινὸς Κερκυραίου, ὅμως δὲ ἡ τελευταία ἐπιτάφιος ἐπιγρα-

φή, ἐν τῇ 52 ὑποσημειώσῃ ἀναφερομένη, δεικνύει ὅτι εἰς τὴν Κέρκυραν περιποιεῖτο ἡ Μαθηματικὴ ἐπιστήμη. Αὐτὴ εἶναι πρὸς ἔπαινον ἑνὸς γεωμέτρου καὶ ἀστρονόμου, δείγμα ἀναμφίβολον τοῦ λόγου μου ὅτι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εἰς τὴν Κέρκυραν ἐξεπαιδεύοντο τὰς ἀκριβεῖς ἐπιστήμας καὶ εἶχον ἐν τιμῇ τοὺς εὐδοκιμοῦντας εἰς ταύτας· ἐνησχολοῦντο παρομοίως εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ συνέγραψαν περὶ αὐτῶν.

Ὁ Ἀθήναιος διαλαμβάνει περὶ ἑνὸς βοτανικοῦ Κερκυραίου καὶ περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἑνὸς τῶν ποιημάτων του, λέγων οὕτως. «Εὐμαχος ὁ Κερκυραῖος ἐν τῷ Ῥιζοτομικῷ λέγει ὅτι ὁ νάρκισσος καλεῖται ἔτι καὶ ἀνακαλλίς καὶ κρόταλον». Διετήρησεν ἔτι τὸ ὄνομα Δράκοντος Κερκυραίου φυσικοῦ ἱστορικοῦ, τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ποιήματός του καὶ ἀπόσπασμά τι πολυμαθέστατον.

Τὰ δείγματα ταῦτα μόνον ἀρκοῦσιν ἱκανῶς νὰ ἀποδείξῃ τις ὅτι εἰς τὴν Κέρκυραν περιποιοῦντο αἱ ἀκριβεῖς ἐπιστήμαι, τὰ φυσικὰ καὶ ἡ φυσικὴ ἱστορία. Ἡ Γεωμετρία τῷ ὄντι σπουδάζεται διὰ τὴν ἐπιφέλην προσάρμοσίν της εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, διὸ καὶ οἱ Κερκυραῖοι, ἐξασκούμενοι τὰ μαθηματικά, εἶχον σκοπὸν τὴν προσάρμοσίν των εἰς τὰς ἐπιστήμας πρὸς ὠφέλειαν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας. Ἢδὴ λέγοντες περὶ Φαιάκων, ἐσημειώσαμεν ὅτι ἡ ναυτικὴ ἀπαιτεῖ τὴν γνῶσιν τῆς ναυπηγικῆς καὶ ὁ πλοῦς τὴν τῆς Γεωγραφίας καὶ Ἀστρονομίας· ἐκ τούτου οἱ Κερκυραῖοι κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην προσήρμοτον τὴν Γεωμετρίαν εἰς τὰς τοιαύτας καὶ ἄλλας ἐπιστήμας. Ἡ Βοτανικὴ ἐξίσου καὶ ἡ Φυσικὴ ἱστορία ἔχουσιν ἀντικείμενον τὴν γηπονίαν, τὰς τέχνας καὶ τὴν ἰατρικὴν, καὶ οἱ Κερκυραῖοι περιποιοῦντο αὐτὰς πρὸς τοιοῦτον τέλος.

Ἡ Γηπονία ἐπέδωκε μεγάλως εἰς τὴν Κέρκυραν· ὁ Ξενοφῶν ἐπαινεῖ πολλὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν πεδιάδων της καὶ ὁ Ἀθήναιος τὸν οἶνον τῆς Κερκύρας.

Τὰ δάση καὶ ἡ ἀνήροτος γῆ δεικνύουσι ἐναργῶς τὴν ὀλιγαθρωπίαν καὶ τὴν κακίαν τῆς διοικήσεως, ὡς ἐξ ἐναντίας ἡ ἐντελής καλλιέργεια μαρτυρεῖ τὸ μέγιστον τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς σοφίας τοῦ κράτους. Ἡ Κέρκυρα κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἦτο

πολλὰ καλλιεργουμένη, ὡς ἱστορεῖ ὁ Ξενοφῶν, καὶ τὸ πλῆθος πύξησε ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ ἀναγκαιῶς ἐξεπέμφθησαν αἱ ἀποικίαι, περὶ ὧν εἴρηται ἤδη ἀνωτέρω.

Αἱ τέχναι καὶ τὰ ἐργόχειρα ἦσαν ἔτι ἐν ἀκμῇ παρὰ τοῖς Κερκυραίοις καὶ μεγάλη πηγὴ εἰς τὸ ἀνθηρὸν καὶ πλούσιον ἐμπόριον τῶν ἰδίων. Ὁ Θουκυδίδης, ἐξιστορῶν τὰς θλιβεράς ἀκολουθίας τῶν ἐμπολιῶν πολέμων τῆς Κερκύρας, λέγει ὅτι κατεκαύθησαν πολλὰ χρήματα τῶν ἐμπόρων.

Ἡ τέχνη, δι' ἧς ἔδιδον ἰσχὺν εἰς τὰ μεταλλεῖα, ὅ τε ὀξεῖσμός των μετάλλων καὶ ἡ ποικίλη ἐργασία των, ἡ ληκυθουργία καὶ ἡ σύνθεσις τοῦ Κορινθιακοῦ μετάλλου καὶ πολλαὶ ἄλλαι τέχναι, σχηματίζουσαι τὴν ἄμορφον ὕλην, μαρτυροῦσιν ὅτι οἱ Κερκυραῖοι εἶχον καὶ τινα γνῶσιν τῆς Χημείας.

Τῆς δὲ Ἰατρικῆς αὐτῶν, τῆς Ἀνατομίας, τῆς Φυσιολογίας, Φαρμακευτικῆς κ.τ.λ., καὶ τοι μὴ σωζομένου ἔχνου τινός, πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι διὰ τὴν ὠφέλειαν αὐταὶ περιποιοῦντο εἰς τὴν Κέρκυραν ὑπὲρ τὰ ἄλλα, ὡς καὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας τὰ μᾶλλον συμφέροντα καὶ ὠφελιμώτερα τῆς λιθολογίας, περὶ ἧς συνέθετο πραγματεῖαν Δράκων ὁ Κερκυραῖος.

Ἡ στέρησις τῶν ποιημάτων τῶν συγγραφέων Κερκυραίων γίνεται ἐμποδῶν νὰ μάθωμεν ἐπ' ἀκριβεῖας μέχρις οὗ ἐπέδωκαν παρ' αὐτοῖς αἱ ἐπιστήμαι, ἀλλ' εἶναι πιθανὸν ὅτι δὲν ἦσαν ἐλλειπέστεροι τῶν ἄλλων σοφῶν λαῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐπειδὴ ἡ ἐπιστήμη ἑνὸς λαοῦ ἀγνοεῖται παρὰ τοῦ ἐτέρου ἢ διὰ τὸ ἀκοινωνήτον, ἢ διὰ τὴν βαρβαρότητά του. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι διὰ τὸ ναυτικὸν καὶ τὸ ἐμπόριον ἦσαν διὰ παντός εἰς κοινωνίαν μετὰ τῶν πεπαιδευμένων λαῶν τῆς τε καθ' αὐτὸ Ἑλλάδος καὶ τῆς μείζονος λεγομένης ἐν Ἰταλίᾳ, εὐπολιτεῦτων ἤδη καὶ περιποιουμένων τὰς ἐπιστήμας, ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι μεταξὺ τῶν Κερκυραίων οἱ δοκιμώτεροι εἰς τὴν ἀγωγὴν περιηγοῦντο ὡς φιλόσοφοι, ἐξετάζοντες τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα, τοὺς νόμους τῶν ἄλλων, ἐν σχέσει καὶ φιλίᾳ μετὰ τῶν σοφῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκπαιδευόμενοι τὸ παρ' ἐκείνοις ἐπιστητῶν καὶ τὰ ἐξευρήματά των, ἄτινα ἐπιστρέ-

φοντες εἰς τὴν πατρίδα μετέδιδον εἰς τοὺς συμπολίτας τῶν ἢ συμμαχία τῶν μετὰ τῶν Ἀθηναίων, τοῦ σοφωτέρου λαοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ διαβοήτου εἰς τε τὰς ἐπιστήμας, τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, κατέστησε πολλὰ συχνὸν τὸ ἐμπόριον τῶν Κερκυραίων μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐπολλαπλασίασε πᾶσαν σχέσιν καὶ δεσμὸν φιλίας μετὰ τῶν φιλοσόφων τῶν Ἀθηνῶν, ὥστε καὶ εὐκόλως ἠδυνήθησαν νὰ προσλάβουν καὶ τὴν γνῶσιν τῶν ἐκεῖ ἐπιστημῶν κατὰ τὸν τότε χρόνον· προσκείσθω τούτοις ὅτι ἡ Κέρκυρα, ἔχουσα ἰσχὺν εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος διὰ τε τὸν πλοῦτόν της καὶ τερπνότητα, εἴλυκε πολλοὺς ἀξίους ἄνδρας, δι' ὧν εὐκολύνετο ἡ ἐπίδοσις εἰς πᾶσαν γνῶσιν.

Ἄρκει δὲ τοῦτο, ὡς μοι φαίνεται, πρὸς πίστωσιν ὅτι οἱ Κερκυραῖοι εἶχον τὴν γνῶσιν τῶν ἀκριβῶν ἐπιστημῶν, τῶν φυσικῶν καὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ περίφημοι λαοὶ τῆς Ἑλλάδος.

Εἴπωμεν δὲ καὶ βραχέα τινὰ περὶ τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἐπιστήμης τῶν Κερκυραίων.

Πρῶτον πάντων πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι οἱ Ἕλληνες, οὐχ ὡς οἱ νεώτεροι, ἐμέριζον τὴν ἐπιστήμην τῆς διοικήσεως, εἰς διακρίματα φυσικῶν, δημόσιον, τοῦ πολέμου, τῆς εἰρήνης κθ., ἀλλ' ἔχοντες ὡς βᾶσιν ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπιστήμη μόνον ἀφορᾷ πρὸς τὴν κοινὴν δυνατὴν εὐδαιμονίαν, ἐπεσκόπουσαν τὴν πολιτικὴν μέρος καὶ συμπλήρωμα τῆς ἠθικῆς ἐπιστήμης. Δὲν σώζεται τῶν Κερκυραίων οὐδὲν πόνημα περὶ τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν, καὶ κατ' ἀτυχίαν ἀπωλέσθη ἔτι καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μεταξὺ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ὀκτὼ πολιτικῶν καταστημάτων διαφόρων λαῶν, διελάμβανε καὶ ἐκεῖνο τῆς Κερκύρας. Αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Κερκύρας καὶ ὁ Θουκυδίδης ποιοῦσι μνήμην τῆς γενικῆς συνελεύσεως τοῦ Κερκυραϊκοῦ λαοῦ, ὅστις, ἔχων τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, ἀπεφάσιζε περὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους, καὶ τῆς βουλῆς ἔτι ἐχούσης τὸ ἐκτελεστικὸν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ προβάλῃ γνώμην περὶ τῶν πραγμάτων.

Καίπερ δὲ ὄντες ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιση-

μῶν τῶν Κερκυραίων, ἔχομεν ὁμῶς τὴν ἔκβασιν τῆς νομοθεσίας τῶν, οἷα ἡ ἐπίδοσις εἰς τὰς τέχνας, τὰ γράμματα, τὰς ἀκριβεῖς ἐπιστήμας καὶ τὰς φυσικὰς, τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον, τὸν πλοῦν καὶ τὴν τακτικὴν ἐπιστήμην.

Πρὸς δὲ τούτοις ἔχομεν καὶ τὰ δείγματα τῆς πολιτικῆς εὐγλωττίας καὶ συνέσεως τῶν πρέσβεῶν τῶν διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους εἰς τὰς ἄλλας πολιτείας τῆς Ἑλλάδος, ὥστε, ἂν ἡ εὐτυχία τῆς πατρίδος τῶν, ὁ πολιτισμὸς καὶ τὸ κλέος τῆς ναυτικῆς τῶν ἦσαν ἀποτέλεσμα τῆς νομοθεσίας τῶν, ὡς καὶ ἡ δεξιότης τῶν εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους, γίνεται προφανὲς ὅτι αὐτοὶ ἦσαν ἐκπαιδευμένοι σφόδρα εἰς τὰς ἠθικὰς καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας, αἵτινες σχηματίζουσι τὴν βᾶσιν τῆς ἐπιστήμης τῆς διοικήσεως.

Πειρασώμεθα δὲ πῶς νὰ γνωρίσωμεν καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολιτικοῦ καταστήματος τῶν Κερκυραίων.

Ὁ Θουκυδίδης, περιγράφων τὸν φρικῶδη ἐμφύλιον πόλεμον αὐτῶν, λέγει ὅτι ἀπέκτειναν ὄσους ἐξελάμβανον ἐχθρούς τῶν, ἐγκαλοῦντες κατ' αὐτῶν τὴν κατάλυσιν τοῦ δήμου. Τὸ δὲ τοιοῦτον ἐναργῶς δεικνύει ὅτι τὸ κατάστημά τῶν δὲν ἦτο ὀλιγαρχικόν, ὅ δὴ μὴ ἐπιστηριζόμενον ἐπὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῷ δικαίῳ, ἀφορᾷ μόνον πρὸς ὠφέλειαν τῶν διοικούντων καὶ οὐχὶ τῶν διοικουμένων· ἀλλ' οὔτε ὀλιγαρχικόν, ὅπου τὸ βίαιον πλῆθος, ἀνάξιον πρὸς τὴν διοίκησιν καὶ πολλῶν ὀρεγόμενον, ἀντὶ τῶν νόμων ἀγαπᾷ τὴν ἰδίαν του δόκησιν, ἀντὶ τῆς ἐλευθερίας τὸ ἀχαλίνωτον, ἀντὶ δὲ τῆς πολιτικῆς εὐταξίας τὸν σύγχυσις καὶ τὴν ἀναρχίαν.

Εἰς δὲ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἡ κακία, διεγείρουσα τὴν φιλοτιμίαν ὀλίγων τινῶν καὶ τὴν ἀχαλίνωτον αὐθάδειαν εἰς τὸ πλῆθος, ἐγένετο αἴτιον ἐκεῖνοι, ὡς πλουσιώτεροι καὶ μᾶλλον πεπαιδευμένοι τῶν ἄλλων, νὰ σφετερίζωνται διόλου τὴν ὑπεροχὴν, ὑπερφρονοῦντες τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου, τὸ δὲ πλῆθος, ἐνισχυόμενον ἀπὸ τὸ αὐτὸ δικαίωμα, νὰ ζητῇ ἐπὶ παντὸς τὴν ἀπόλυτον ἰσότητά, κατ' οὐδὲν ὑπολογιζόμενον καὶ ἀρετὴν καὶ νοδὸς δεξιότητα καὶ πᾶσαν ἄλλην προσωπικὴν διαφορὰν.

Ὡστε, ἂν τῶν Κερκυραίων ἡ διοίκησις, ὡς ἐσημειώσαμεν εἰς τὸν Θουκυδίδην, δὲν ἦτο εἰς χεῖρας ὀλίγων φιλοτίμων σφόδρα καὶ ἐπαχθῶν εἰς τοὺς ἄλλους, οὔτε εἰς ἐκείνας ἐνὸς τυφλοῦ καὶ θορυβώδους ὄχλου (ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ διοικῆ μετ' ἑσέων, οὔτε νὰ συντείνῃ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, τὸν πολιτισμὸν καὶ τῆς ναυτικῆς τὸ κλέος, ὡς εἴρηται) ἀναγκαίως ἔπεται ὅτι ἡ δημοκρατικὴ διοίκησις τῶν Κερκυραίων ἐσυγκροτεῖτο ἀπὸ τοῦ μείζονος ἀριθμοῦ τῶν πολιτῶν, ὅσοι μετρίως εὐκατάστατοι, διὰ τὴν φυσικὴν τῶν ιδιότητων καὶ δι' ἀγάπην εὐταξίας εἶχον πολλὴν σπουδὴν διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς πατρίδος, διοικοῦντες μετ' ἀνδρείου ἔρωτα καὶ σύνεσιν, οἱ δὲ ἀνάξιοι τοῦ διοικεῖν, μηδὲ προσηλωμένοι κατ' οὐδὲν εἰς τὸ κοινὸν ὄφελος, ἦσαν ἐκτὸς πάσης ὑπουργίας, καὶ τὸ τοιοῦτον πολίτευμα, θεμελιούμενον εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὸ δίκαιον, ἔφερε τὴν εὐτυχίαν, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸ κλέος τῶν Κερκυραίων.

Ἀγνοοῦμεν ἐξίσου τίνες ἦσαν παρ' αὐτοῖς οἱ δημοτικοὶ καὶ ἰδιωτικοὶ νόμοι, ἀλλὰ πιθανῶς εἶχον ἐντελῆ σχέσιν μετ' ἑαυτὰ τοῦ πολιτικοῦ καταστήματος, ἀφορῶντες πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν πολιτῶν τὰ δικαιώματα· καθ' ὅσον λόγον δὲ ἀπὸ τῆς καλῆς ἐκβάσεως τῆς διοικήσεώς των μανθάνομεν τὴν ἀγαθότητα τῶν νόμων, οὕτως ἀπὸ τῆς διαμονῆς τῆς αὐτῆς, γνωρίζονται αἱ σοφαὶ βάσεις τῶν νομοθετῶν τῆς Κερκύρας διὰ τὴν χρηστὴν ἀγωγὴν τῶν νέων.

Εἰς τὴν Κέρκυραν ἦσαν βεβαίως δημόσια διδασκαλεῖα ὡς καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς Ἕλλησι, ὅπου οἱ νέοι, ἐκπαιδευόμενοι τὰ χρῆστα ἤθη καὶ ἀγόμενοι κατὰ τὴν φύσιν τῆς διοικήσεως, ἐμάνθανον τὰς τέχνας, τὰ γράμματα, τὴν ἐπιστήμην τοῦ διοικεῖν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τοῦ πολιτεύματος.

Αὐτοὺ ἐδιδάσκοντο ἔτι νὰ ὑπερασπίζωνται τὴν πατρίδα των, λογιζόμενοι τὰ ὅπλα ὡς ὄργανα τῆς ἐλευθερίας καὶ εὐδαιμονίας των.

Ἡ δὲ ἀγωγή τῶν νέων τῆς Κερκύρας, οὔσα μία καὶ δημόσιος, ἀναγκαίως ἐνέσπειρεν εἰς αὐτοὺς τὰ αὐτὰ φρονήματα καὶ ἤθη

καὶ χαρακτῆρα τοῦ γένους. Αἱ δὲ τοιαῦται σοφαὶ θεμελιώδεις βάσεις ἔδιδον εἰς τὴν διοίκησιν τὴν πολιτικὴν, τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐγγύησιν.

Ἴδου βραχέα τινὰ περὶ τεχνῶν, γραμμάτων, ἀκριβεστέρων ἐπιστημῶν, φυσικῶν, ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν Κερκυραίων εἰς τὰς λαμπρὰς ἡμέρας τῆς Ἑλλάδος.

(ἀκολουθεῖ τὸ τέλος)

ΕΦΑΡΜΟΓΑΙ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΗΛΩΝ.

Ἡ ἀσβέστη ἀποκαταστηθεῖσα διὰ τοῦ ὕδατος εἰς πόλτον, καὶ τεθεῖσα εἰς λεπτὸν στρώμα μεταξὺ δύο πετρῶν καλῶς ἐσρωμένων καὶ πορρωδῶν, ἀφίνει τὸ ὕδωρ τῆς νὰ διέρχεται τὰς πέτρας, καὶ ὡς ἐκ τούτου στερεοῦται καὶ λαμβάνει σημαντικὴν πρόσφυσιν δι' αὐτάς.

Ἐὰν δὲ, ἀντὶ τῆς ἀσβέστης, γίνῃ χρῆσις τῶν πηλῶν, ἡ στερεότης καὶ ἡ πρόσφυσις αὐτῆ τοσοῦτον αὐξάνουσι ὥστε αἱ πέτραι, οἰουδήποτε σχήματος καὶ μεγέθους, συνδέονται στενῶς πρὸς ἀλλήλας καὶ ἀποκαθίστανται ἐν μόνον σώμα, ὡς ἀπαιτεῖται διὰ τὴν στερεότητα τῶν οἰκοδομῶν.

Οἱ μὴ ὑδραυλικοὶ πηλοὶ ὁμοῦ μεταχειρίζονται, πρὸς συνένωσιν τακτικῶν ὕλικῶν, πελεκητῶν πετρῶν καὶ πλίνθων, εἰς τὰς διὰ χαλίκων οἰκοδομὰς, εἰς τὴν κατασκευὴν πλαστοτοίχων, οὐρανίων κ.τ.λ., ὅταν τὰ ἔργα ἐκεῖνα δὲν δύνανται νὰ προσβληθῶσιν ἐκ τῆς ὑγρασίας. Μάλιστα δὲ ἀνάγκη οἱ πηλοὶ οὗτοι νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰς λεπτότατα στρώματά, καὶ εἰς τὰ μέρη ὅπου μεταξὺ τῶν πετρῶν ὑπάρχουσι μεγάλα διαστήματα ὀφείλει τις νὰ θέσῃ ἐντὸς τοῦ πηλοῦ μικρὰς πέτρας ἵνα ἐλαττωθῇ τὸ πάχος αὐτοῦ, διότι μόνον τὰ μέρη ἐκεῖνα τῶν πηλῶν τούτων τὰ ὁποῖα εἶναι εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀέρος στερεοῦνται, τὰ

δὲ ἕτερα ἀπαιτοῦσι μᾶλλον ἐκτεταμένον χρόνον πρὸς στερέωσιν, ὡς τοῦτο παρετηρήθη εἰς τὴν κατεδάφισιν διαφόρων οἰκοδομημάτων εἰς τὰ ὁποῖα μετὰ παρέλευσιν διακοσίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ὁ πληθὸς εἰς τὸ πάχος τῶν τοίχων εὐρέθη ὡς νὰ ἦτο νεωστὶ κατασκευασμένος.

Προσέτι, ἐν ᾧ οἱ πηλοὶ οὔτοι ὑγραίνονται διὰ τοῦ ὕδατος, διαλύονται παρευθὺς, ἐκτιθέμενοι δὲ εἰς τὴν ὑγρασίαν, δὲν σκληρύνονται, καὶ ξηραίνονται ταχέως πίπτουσι εἰς κόνιν χωρὶς νὰ λάβωσι πρόσφυσιν διὰ τὰς πέτρας, ἔπεται ὅτι εἰς τὴν ἀνέγερσιν οἰκοδομῆς τινός, ὅταν μὲν ὁ καιρὸς εἶναι βροχερὸς, οἱ οἰκοδομούμενοι τοῖχοι πρέπει νὰ προφυλαχθῶσιν ἐκ τοῦ ὕδατος, ἵνα μὴ διαλυθῇ ὁ πληθὸς· ὅταν δὲ εἶναι ξηρὸς, αἱ πέτραι πρέπει νὰ ὑγρανθῶσιν, ἵνα μὴ ταχέως ξηρανθῶσιν οἱ πηλοί.

Τὰ δὲ ὑδραυλικὰ κεραμωτὰ μεταχειρίζονται πρὸς συνένωσιν τῶν διαφόρων ὑλικῶν εἰς πᾶσαν οἰκοδομήν, ἥτις μέλλει νὰ καταβυθισθῇ ἐκ τοῦ ὕδατος, ἢ δύναται νὰ προσβληθῇ ἐξ αὐτοῦ, διότι οἱ πηλοὶ οὔτοι ἐντὸς τοῦ ὕδατος ταχέως σκληρύνονται, καὶ ἀμέσως ἀνθίστανται εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ. Ἐπομένως εἰς τὴν κατασκευὴν γεφυρῶν, ὑδραγωγείων, δεξαμενῶν, στερνῶν, ὀχετῶν, ἐξώστων, προκυμαιῶν κ.τ.λ., διὰ τὴν οικονομίαν, στερότητα καὶ διάρκειαν τῶν ἔργων, μέλλει νὰ γείνη χρῆσις τῶν ὑδραυλικῶν τούτων κεραμωτῶν.

Ἐκτὸς τούτου, ἕνεκα τῆς σημαντικῆς αὐτῶν ιδιότητος τοῦ νὰ μὴ διαλύονται εἰς τὸ ὕδωρ, οἱ πηλοὶ οὔτοι ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἐφαρμόζονται μετ' ὠφελείας εἰς πολλὰ ἔργα τὰ ὁποῖα εἶναι μόνον ἐκθεμένα εἰς τὴν ὑγρασίαν· οὕτως ἐν Λονδίῳ αἱ προσόψεις σχεδὸν ὅλων τῶν οἰκιῶν εἶναι κονιασμένοι μετ' στρώμα φυσικοῦ ὑδραυλικοῦ κεραμωτοῦ μεμιγμένου μετ' 50 τοῖς ἑκατὸν πυριτιῶδους ἄμμου λεπτιῆς, καὶ ἀνθίστανται κάλλιστα εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς βροχῆς.

Ἡ σημαντικώτερα ὅμως ἐφαρμογὴ τῶν πηλῶν τούτων συνίσταται εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ μίγματος ἐκείνου τοῦ ὁποῖον συγκρίνεται ἐξ ὑδραυλικοῦ κεραμωτοῦ καὶ μικρῶν πε-

τρῶν καὶ ἔλαβε τὸ ἰδιαίτερον ὄνομα κογκρίτ (*béton*).

Τὸ μίγμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον στερεοῦται ἐντὸς τοῦ ὕδατος, λαμβάνον τὴν ἀκριβῆ μορφήν τοῦ περιβάλλοντος ἔνθα ἐτέθη, τὰ μέγιστα ὠφέλησε τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς, διότι ἀπεκατέστησεν εὐκόλον καὶ οἰκονομικὴν τὴν θεμελίωσιν ὅλων τῶν ὑδραυλικῶν ἔργων, καὶ ἐπέτρεψε τὴν κατασκευὴν οἰκοδομημάτων τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἐθεωροῦντο ἀπραγματοποίητα. Ἔνεκα δὲ τούτου θέλομεν ἐξετάσει ἰδιαίτερος τὴν κατασκευὴν, τὸν τρόπον τῆς βυθίσεως, καὶ τὰς ἐφαρμογὰς τοιοῦτου μίγματος.

α'. *Κατασκευὴ τοῦ κογκρίτ.* Αἱ ἀναλογίαι καθ' ἃς ἀναμιγνύονται αἱ μικραὶ πέτραι μετὰ τοῦ ὑδραυλικοῦ κεραμωτοῦ πρὸς σχηματισμὸν τοῦ κογκρίτ, διαφέρουσι τὰ μέγιστα κατὰ τὰς ἰδιαίτερας περιστάσεις καὶ τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα προτίθεται τις νὰ ἀπολάβῃ. Οὕτως εἰς διαφόρους ὑδραυλικὰς οἰκοδομὰς μετεχειρίσθησαν δι' ἓν κυρικὸν μέτρον

0,45 συντριμμένων πετρῶν καὶ

0,90 ὑδραυλικοῦ κεραμωτοῦ·

εἰς ἄλλας δὲ 0,63 συντριμμένων πετρῶν καὶ

0,64 ὑδραυλικοῦ κεραμωτοῦ.

Πλὴν, ἂν καὶ χάριν οικονομίας τὰ μέγιστα ἐλαττοῦται ἢ ποσότης ὑδραυλικοῦ κεραμωτοῦ, δὲν ὀφείλει τις νὰ ὑπερπηδῇ τὸν ὅρον ἐνὸς ὄγκου ὑδραυλικοῦ κεραμωτοῦ καὶ δύο μικρῶν πετρῶν· αὗται δὲ πρέπει νὰ ἦναι ἄνευ κόνεως καὶ προσκόντως ὑγρασμένοι.

Τὸ μίγμα τοῦτο δύναται νὰ γείνη διὰ σιδηρῶν ῥαβδίων κινουμένων ὑπὸ χειρῶν ἐργατῶν, οὗς ὀφείλει τις νὰ ἐπαγρυπνῇ ἵνα πράξωσιν ἐντελὲς μίγμα καὶ μὴ ἀλλάξωσι τὰς δι' εἰδικοῦ καὶ προκαταρκτικοῦ πειράματος προσδιορισθείσας ἀρμοδίας ἀναλογίας.

Ὅμως, διὰ μεγάλας οἰκοδομὰς, τοιοῦτον μέσον ἀπαιτεῖ μέγαν ἀριθμὸν ἐργατῶν· ἢ δὲ δαπάνη εἶναι ὑπέρογκος.

Ἔνεκα τούτου, ὁ μηχανικὸς Κράντζ ἐπρότεινεν ἐργαλεῖον διὰ τοῦ ὁποῖου τὸ κυρίως λεγόμενον μίγμα γίνεται σχεδὸν ἄνευ δαπάνης.

Τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο, παριστάμενον διὰ τῆς ἰχνογραφίας 19, (ἰδὲ τὸν πίνακα) σύγκειται ἐξ ὀρθογωνίου κιβωτίου σχηματιζομένου δι' ἠνωμένων δρυόχων, καὶ ἐμπεριέχοντος ἀριθμὸν ἐπίπεδων κεκλιμένων κατ' ἀντίστροφον θέσιν.

Ἡ συντετριμμένη πέτρα καὶ ὁ ὑδραυλικὸς κεραμωτὸς ρίπτονται φύρδην μίγδην εἰς τὸ ἄνω ἄνοιγμα τοῦ κιβωτίου, καὶ κτυποῦνται ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἐπίπεδον· τὸ δὲ κογκρίτ, τελείως μεμιγμένον φθάνει εἰς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ ἐργαλείου.

Διὰ τοιοῦτου μέσου κατασκευάζονται 80 μέχρι 100 κυβικῶν υἰατρῶν κογκρίτ ἀνὰ ἡμέραν μὲ ἓνα μόνον ἐργάτην, ἵνα ρίψῃ τὰς ὕλας, καὶ ἓνα ἐπιστάτην διὰ τὰς δόσεις τῶν ὕλων, ὡς ἡ δαπάνη, πρὸς σχηματίσιν τοῦ μίγματος, δὲν ὑπερβαίνει τὰ πέντε ἑκατοστά ταλλήρου ἀνὰ κυβικὴν υἰάρδαν, ἐνῶ ἡ διὰ χειρῶν κατασκευὴ ἀπαιτεῖ τὸ τριπλάσιον.

Ἐπίσης ἐτέθη ἐν χρήσει μηχανὴ συγκειμένη ἐκ 10 σιδηρῶν κιβωτίων τὰ ὁποῖα ἀλληλοδιαδόχως δέχονται τὸ κογκρίτ, καὶ κινοῦνται ὑπὸ ἐργατῶν διὰ μέσου ζυγοῦ μὲ λαβίδα ὑπάρχοντος εἰς ἕκαστον αὐτῶν· τὸ δὲ ἔσχατον κιβώτιον ρίπτει τὸ κογκρίτ ἐνθα μέλλει νὰ γίνῃ χρῆσις αὐτοῦ.

Ἡ μηχανὴ αὕτη παριστάνεται διὰ τῶν ἰχνογραφιῶν 20 καὶ 21.

β'. Τρόπος τοῦ βυθίζειν τὸ κογκρίτ. Εἰς τὰς διὰ τοῦ κογκρίτ κατασκευασθησόμενας ὑπὸ τὸ ὕδωρ οἰκοδομάς, τὸ κογκρίτ πρέπει νὰ βυθισθῇ εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ διαλυθῇ εἰς τὸ ὕδωρ, διότι τότε ἀποβάλλει τὴν οὐσιωδεστάτην αὐτοῦ ιδιότητα τῆς ἀπολιθώσεως, καὶ βλάπτεται ἡ στερεότης τῆς οἰκοδομῆς.

Ὡς ἐκ τούτου ἡ βύθισις τοῦ κογκρίτ εἶναι σπουδαία ἐργασία, εἰς ἣν ἐναπόκειται ἡ καλὴ ἔκθεσις τοῦ ἔργου· δύναται δὲ νὰ γίνῃ διὰ χώνης ἢ διὰ κιβωτίων.

Ἡ χώνη εἶναι εἶδος μεγάλου σωλήνος ἐκ ξύλου ἢ σιδήρου κατὰ τὸ ἄνω μέρος εὐρυχώρου, εἰς τὸν ὁποῖον ρίπτεται τὸ κογκρίτ· τοῦτο δὲ φθάνει εἰς τὸ βάθος τοῦ ὕδατος, εἰς ὅλα τὰ μέρη ὅπου φέρεται ἡ χώνη.

Τοιοῦτον μέσον εἶναι πλήρες ἐλαττωμάτων, διότι, ὅταν τὸ

κογκρίτ συσσωρεύηται κατὰ τὸ κάτω μέρος τῆς χώνης, διὰ τῆς προσθέσεως νέας ποσότητος κογκρίτ, ἐξέρχεται μὲ ὀρμήν, τὸ ὕδωρ τὸ διαλύει, αἱ πέτραι πίπτουσι πρῶται, καὶ τὸ μέγα μέρος τοῦ ὑδραυλικοῦ κεραμωτοῦ παρασύρεται.

Ὡς ἐκ τούτου γενικῶς προτιμᾶται ἡ μέθοδος τῆς διὰ κιβωτίων καταβυθίσεως.

Τὰ πρὸς καταβύθισιν τοῦ κογκρίτ κιβώτια κατασκευάζονται ἢ ἐκ σιδήρου ἢ ἐκ ξύλου θωρακωμένα διὰ σιδήρου. Ἔχουσι δὲ σχῆμα ἡμικυλινδρικὸν καὶ εἶναι διηρημένα εἰς δύο μέρη, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ περιστρέφονται ὀλόγυρα τοῦ ὀριζοντείου ἄξονος τοῦ κυλίνδρου· εἶναι ἠνωμένα δι' ἀρπαγίου δυναμένου νὰ ἀνοιχθῇ διὰ σχοινίου καὶ δύναται ἐπίσης καὶ αὐτὰ νὰ ἀνοιχθῶσι δι' ἐτέρου σχοινίου προσηρμωσμένου εἰς τὸ ἄκρον αὐτῶν.

Τὸ κιβώτιον πληροῦται μὲ κογκρίτ, καταβιβάζεται μέχρι τοῦ βάθους τοῦ ὕδατος διὰ βαρουλοῦ, καὶ τότε ἀνοιγομένου τοῦ ἀρπαγίου καὶ συρομένων τῶν σχοινίων τῶν δύο μερῶν τοῦ κιβωτίου, ἀνοίγεται τοῦτο· τὸ δὲ κογκρίτ κατακάθεται ἄνευ τειναγμοῦ καὶ ὅσον τὸ δυνατόν χωρὶς νὰ διαλυθῇ.

Αἱ ἰχνογραφίαι 22, 23 καὶ 24 δεικνύουσιν ἐν τοιοῦτων κιβωτίων καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν βυθίζονται.

Ἐτέθησαν ἐπίσης ἐν χρήσει οἰκονομικώτερα κιβώτια ἐκ ξύλου, ἔχοντα σχῆμα κορμοῦ ὀρθογωνίου πρίσματος, στηριζόμενα ἐπὶ δύο στροφαλίγγων ἐκ σιδήρου, κειμένων ὀλίγον κατώτερον τοῦ κέντρου τῆς βαρύτητος τοῦ κιβωτίου πλήρους κογκρίτ· ὥστε τὸ κιβώτιον δύναται νὰ λάβῃ κίνησιν αἰώρας διὰ μέσου σχοινίων προσκολλημένων κατὰ τὸ πλευρὸν αὐτοῦ, ὡς δεικνύεται διὰ τῶν ἰχνογραφιῶν 25 καὶ 26.

Ἀνάγκη ὁμῶς νὰ ἔχη τὸ πάτωμα τοῦ κιβωτίου διαφόρους ὀπάς, ἵνα, ὅταν τὸ κογκρίτ μέλλῃ νὰ κατακαθίση, μὴ ἐμποδίζηται ἐκ τῆς ὑποπίεσεως τοῦ ὕδατος, ὅπερ ἤθελε τὸ διαλύσει.

γ'. Ἐφαρμογαὶ τοῦ κογκρίτ. Δι' οἰουδήποτε μέσου γείνη ἡ βύθισις τοῦ κογκρίτ, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ σχηματισθῶσι στρώματα σημαντικοῦ καὶ οὐχὶ λεπτοῦ πάχους· προσέτι δὲ μετ' ἐ-

πιμελείας να ἀρθῆ τὸ γαλακτίδες ὅπερ ἐμποδίζει τὴν πρόσφου-
σιν ἐνὸς στρώματος μετὰ τοῦ ἄλλου.

Ἡ ἐργασία αὕτη ἐκτελεῖται διὰ ἀντλητήρων ἢ κάλλιον διὰ
σάκκων ἐκ πανίου στηριζομένων ἐπὶ σιδηρᾶς κορωνίδος.

Εἰς ἐκάστην δὲ ἐφαρμογὴν τοῦ κογκρίτ ἢ βύθισης αὐτοῦ πρέ-
πει νὰ ἐκτελεσθῆ μετὰ μεγίστην φροντίδα ἵνα μὴ διαλυθῶσι τὰ
συστατικά αὐτοῦ καὶ σχηματισθῶσι στρώματα καλῶς συνδεδε-
μένα πρὸς ἄλληλα· πλὴν πάντοτε ἡ βύθισης αὕτη μέλλει νὰ
προηγηθῆ ἐργασιῶν τινῶν ὑπαγορευομένων παρὰ τῆς τέχνης.

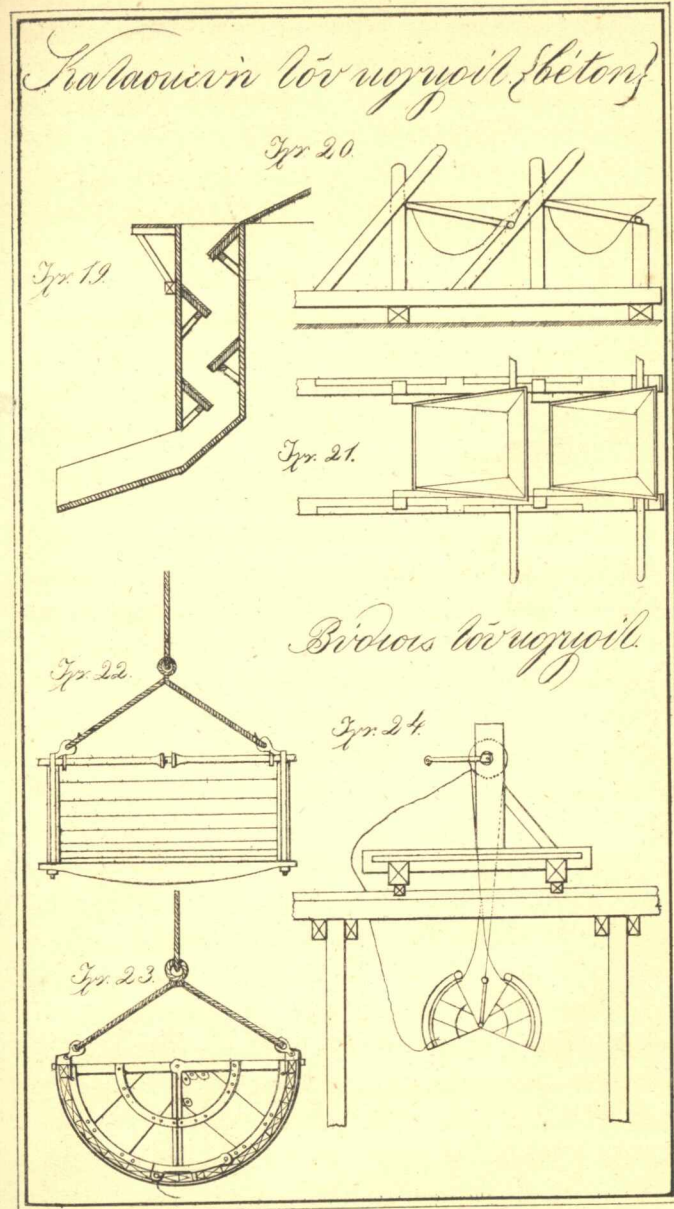
Οὕτω, προκειμένου λόγου περὶ θεμελίων ἐπὶ σκοπέλων ἢ τό-
φου, καὶ τοῦ βάθους τοῦ ὕδατος ὄντος ὑπὲρ τοῦς εἰς πόδας, κα-
τασκευάζεται ἔξω τοῦ ὕδατος κιβώτιον καλῶς ἠσφαλισμένον τὸ
ὁποῖον βυθίζεται, καὶ ἐν ᾧ ρίπτεται τὸ κογκρίτ· ἐὰν δὲ τὸ βά-
θος τοῦ ὕδατος ᾗναι ὑπέρογκον σχηματίζεται ἐντὸς τοῦ ὕδατος
κιβώτιον διὰ μέσου πασσάλων ἠνωμένων διὰ ξυλίνων κιγκλίδων,
μεταξὺ τῶν ὁποίων τίθενται παχείαι σανίδες· τότε διὰ τοῦ βυσ-
σοκόρου καθαρίζεται τὸ βάθος τοῦ κιβωτίου καὶ μετὰ ταῦτα βυ-
θίζεται τὸ κογκρίτ, ὡς δεικνύεται διὰ τῆς ἰχνογραφίας 27.

Ἐπίσης εἰς τὰ διὰ πασσάλων θεμέλια, κατὰ πρῶτον ἐμπή-
γονται οἱ πάσσαλοι, καὶ μετὰ ταῦτα βυθίζεται ἀνὰ μέσον αὐ-
τῶν τὸ κογκρίτ, ὡς σημειοῦται διὰ τῆς ἰχνογραφίας 28.

Τὰ παραδείγματα ταῦτα ἀρκοῦσιν ἵνα ἕκαστος ἐννοήσῃ τίνε
τρόπῳ γίνεται χρῆσις τοῦ κογκρίτ καὶ πῶς ἀπολαμβάνονται ἐν
μέσῳ τοῦ ὕδατος οἰκοδομαὶ ἐνταυτῷ στερεαὶ καὶ οἰκονομικαί.

Πλὴν ὀφείλομεν νὰ σημειώσωμεν τέλος πάντων τὴν διὰ τοῦ
κογκρίτ κατασκευὴν τεχνητῶν πετρῶν ὄγκου καὶ σχήματος προσ-
διορισμένου, κατασκευὴ αὕτη δι' ἧς ἀποφεύγονται ὅλα τὰ ἐλατ-
τώματα τῆς βυθίσεως τοῦ κογκρίτ, ἐν ᾧ ἡ ἐργασία ἐκτελεῖται
ταχύτερον καὶ μετ' ὀλιγωτέραν δαπάνην, ὡς τοῦτο παρετηρήθη
διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς προκουμαίας εἰς Χερβούργ καὶ εἰς
Ἄλγερν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον σχηματίζονται ἐκ σανίδων κιβώ-
τια μετὰ κινητὰ πλευρά· ἐντὸς αὐτῶν ρίπτεται τὸ κογκρίτ, καὶ

Βίβλος τῶν νοσηρίων.

Fig. 25.

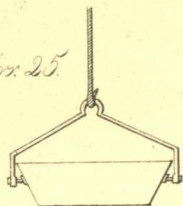

Fig. 26.

Fig. 27.

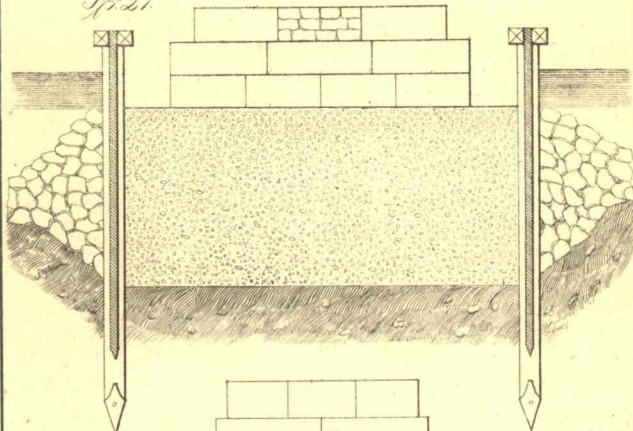
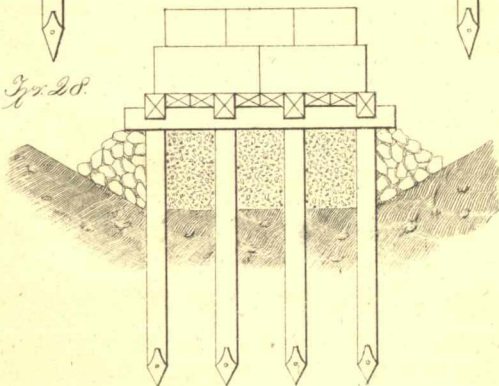

Fig. 28.

ὅταν στερεωθῇ, αἶρονται αἱ σανίδες αἵτινες ἐσχημάτιζον εἶδος χοάνης, καὶ ἀπολαμβάνονται τεχνηταὶ σκληρόπετραι οἰουδήποτε μεγέθους, αἱ ὁποῖαι βυθίζονται εἰς τὸ ὕδωρ διὰ τῆς κοινῆς μεθόδου.

Αἱ σημαντικαὶ αὐταὶ ἐφαρμογαὶ τῶν πηλῶν, τὰς ὁποίας ἐν συνόψει ἐκθέσαμεν διὰ τοῦ τελευταίου τούτου ἄρθρου, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς θεωρίας καὶ τῶν εἰδικῶν καὶ πρακτικῶν πειραμάτων, ἐκτελεσθέντων ὑπὸ περιωνύμων μηχανικῶν καὶ χημικῶν, καὶ εὐελπιζόμεθα ὅτι παρὰ τούτων πεφωτισμένοι θέλομεν καὶ ἡμεῖς συμμεθέξει τῶν εὐεργετημάτων ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀπήλαυσαν τὰ μᾶλλον ἐμπορικὰ ἔθνη ἕνεκα τῆς κατασκευῆς οἰκοδομημάτων ἄλλοτε ἀπραγματοποιήτων καὶ τῶν ὁποίων ἡ ταχύτης τῆς ἐκτελέσεως, ἡ μετριότης τῆς δαπάνης καὶ αἱ ὑπερνικώμεναι δυσκολίαι προξενούσι θαυμασμόν.

B. Πιέρρής Χ.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ ΓΑΛΛΟΥ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ,

ΚΑΤΑ ΤΟ 1855.

(δημοσιευθεῖσα ὑπὸ *A. Δουμά*).

Α'. Τὸ Αἰγαῖον

Τὴν 6 τοῦ μηνὸς Ἰουνίου, ἡ ῥοδοδάκτυλος Ἥως τοῦ Ὀμήρου φωτίζει τὰς ὑψηλὰς ἀκτὰς τῆς Πελοποννήσου. Αὕτη ἡ Πύλος τοῦ γηραιοῦ Νέστορος, προκύπτουσα ὀπισθεν τῆς ἡρωϊκῆς Σφακτηρίας.

Περαιτέρω, ἡ ἠϊὼν κυρτοῦται εἰς βάθος μεταξὺ τῶν κόλπων τῆς Κορώνης καὶ τοῦ Μαραθονησίου

Περὶ μεσημβρίαν διαπλέομεν τὸ μεταξὺ Ταινάρου καὶ Κυθήρων ἀκρωτήριον. Τὸ *Σερῶνον*, εἶναι τὰ πάλαι Κύθηρα, ὅπου ἡ λα-

τρεία τοῦ ῥοσμπήφ καὶ τοῦ ζύθου διεδέχθη τοὺς βωμοὺς τῆς Ἀστάρτης καὶ ὅπου ὁ ναὸς τῶν Ἄγγλων μεθοδιστῶν ἐγείρεται ἐπὶ τῶν ἐρείπιων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης! . . .

Εἴ τι ἰστίον, τρέχον ταχὺ καὶ λευκόν, διασχίζει παρὰ τ' ἀκρωτήρια, τὰ κυανὰ κέλευθα, μὴ νομίσετε ὅτι εἶναι τὸ ἄρμα τῆς Θεᾶς τὸ ὑπὸ κύκνων φερόμενον. Φεῦ! εἶναι ἡ λέμβος πτωχοῦ τινος δύτου (*) ἀλιεύοντος σπόγγους, ἀκτοπλοϊκόν τι ἀκάτιον κομίζον τρόφιμα ἀπὸ παραλίου εἰς παράλιον.

Ποῦ εἶναι αἱ ῥοδοδάφναι, ποῦ οἱ θαμνῶνες τῶν μυρτιῶν, ποῦ τὰ ἱερὰ ἄλση καὶ οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἀνάκτορα; Δὲν βλέπετε ἄλλο πανταχόθεν ἢ ἐρείπια καὶ ἐρημίαν. Οἱ Ἄγγλοι δὲν θέλουν δυνηθῆ ν' ἀποδώσωσιν εἰς τὰ μέρη ταῦτα τὴν ἐκλείψασαν ζωήν.

Ἄλλὰ τίς μᾶς προσαγορεύει, σείων τὰς χεῖρας του, ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ ἐκείνου βράχου, καὶ ἐν μέσῳ τῶν σπιλάδων τῶν ἀκρωτηρίων; εἶναι ναυαγός τις;

Ὅχι, εἰς ἀσκητῆς, ὁ ἀσκητῆς ἐκεῖνος, οὗ τὴν εὐσεβῆ ἱστορίαν τοσοῦτοι διηγήθησαν περιηγηταί. Ὁ σεβάσμιος καὶ πολιὸς ἐκεῖνος γέρων εὐλογεῖ ἄνωθεν τὸ ἀδύνατον καὶ εὐθραστον πλοῖον, τὸ διαπλέον ὑπὸ τὴν προβλήτα ἀκτὴν.

Ἀλλὰ, διὰ τοῦ τηλεσκοπίου διακρίνομεν οὐχὶ πρόσωπον ἀνδρὸς γηραιοῦ ἀλλὰ ῥοδόχρου νεανίου. Δὲν μᾶς εὐλογεῖ ἐκεῖνος, ἀλλὰ μετὰ ἐπανειλημμένας ὑποκλίσεις, τὸν βλέπομεν γονατίζοντα καὶ δεόμενον ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ Ἰψίστου. Εἶναι νέος τις ἀσκητῆς, ὁ δὲ ἀρχαῖος ἀπεβίωσε πρὸ ἱκανοῦ χρόνου καὶ ἡ σκῆπη του εἶναι ἤδη ἔρημος. Ὁ νέος ἀναχωρητῆς ἔστησε τὸ σκηνώμα του ὀλίγον τι ἀπωτέρω, εἰς μέρος ἀπῆνεμον καὶ ἔχον ὀργυιὰς τινὰς γῆς καλλιεργησίμου.

Ἐν τούτοις τὸ ἀτμόπλοον ἡμῶν προχωρεῖ. . . .

Ἐνώπιόν μας προκύπτουσιν ἡ Μῆλος, ἡ Ἀντίμηλος.

Ἡ Μῆλος, νῆσος ἄλλοτε εὐφορος καὶ πολυάνθρωπος, τὸν Ἀλκιβιάδην μᾶλλον ἢ τοὺς Τούρκους αἰτιαῖται διὰ τὴν παρακμὴν καὶ τὴν ἀθλιότητά της. Ὁ Ἀθηναῖος ἐκεῖνος, ὡς γνωστὸν, ἐπέ-

(*) Βουτηκτοῦ.

ρασεν ἐν στόματι μαχαίρας ὄλους τοὺς κατοίκους, τοὺς ἐν ὠρίμῳ ἡλικίᾳ, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας αἰχμαλωτίσας ἐπεμψεν εἰς Ἀθήνας, ἵνα ἐργάζωνται εἰς τὰ χρυσεῖα τοῦ Σουνίου. Ἄλλοτε ἡ Μῆλος εἶχεν εὐκραεὲς κλίμα. Ἦρχοντο ἐνταῦθα, πρὸς μεταβολὴν ἀέρος, πολλοὶ τῶν πλουσίων κατοίκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Σμύρνης, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀλλὰ ἠφαιστεῖται τινὲς ἐκρήξεις ἐπήνεγκον τὴν ἐνεστώσαν νοσώδη κατάστασιν της.

Εἰς τινὰ ἀγρὸν τῆς Μήλου ἀνεσκάφη (κατὰ τὸ 1820) ἡ Ἀφροδίτη ἐκεῖνη, ἡ κοσμοῦσα σήμερον τὸ Λοῦβρον!

Ἡ Μῆλος ἔχει λιμένα, εἰς ὃν δύναται νὰ ναυλοχῆσῃ ὁ πολυαριθμότερος στόλος, ἀλλ' ὁ λιμὴν αὐτῆς εἶναι ἔρημος πλοίων.

Πρὸ δύο ἔτι αἰῶνων, οἱ ἐκ τῆς Εὐρώπης πειραταὶ, οἱ καταπολεμοῦντες τοὺς Τούρκους, συνήρχοντο συνήθως εἰς Μῆλον. Μεταξὺ τούτων ὑπῆρχε καὶ τις Μήλιος, ὄνοματι Ἰωάννης Κάψης, ὅστις ἔγινε κύριος ὅλης τῆς νήσου, καὶ τοιοῦτος ἀνεγνωρίσθη ὑφ' ὅλων τῶν συνησιωτῶν του· ἀλλ' ἡ βασιλεία του ὑπῆρξεν ὀλιγοχρόνιος. Εἰς Καπιτὰν πασᾶς, ἐπὶ προσχῆματι ὅτι ἔμελλε νὰ διαπραγματεύθῃ μετ' αὐτοῦ εἰρήνην, τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὴν ναυαρχίδα, καὶ τὸν ἔφερον ἀλυσίδετον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀπηγχονίσθη πρὸ τῶν θυρῶν τῶν φυλακῶν (μπάνιου). Τὸν διεδέχθη Ἰουδαῖος τις.

Ὁ πρωεὺς ἡμῶν εἶναι Μήλιος. Οἱ συμπολιταὶ του, ὡς ἔλεγε διέσωσαν ἐκ παραδόσεως, τὴν φήμην τῶν ἀνδραγαθημάτων τῶν γάλλων πειρατῶν τοῦ ΙΣ'. καὶ τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος.

Οἱ ἀναπλέοντες τὰς Κυκλάδας περιηγηταὶ μένουσιν ἔκθαμβοὶ ἐνώπιον τοῦ Ἀρχιπελάγους ἐκείνου τῶν νήσων, αἵτινες προκύπτουσι πανταχόθεν τοῦ ὀρίζοντος. Προσομοιάζουσιν αὐτὰς πρὸς νύμφας ὠκεανίδας, ἀνερχομένας ἐκ τῶν βυθῶν τῆς θαλάσσης!

Ναί, νύμφαι, ἂν θέλετε, ἀλλὰ δύσμορφοι καὶ αὐχημαί!

Περὶ τὴν πέμπτην ὥραν ἐπλέομεν πρὸ τῆς νήσου Ἰδρας, ἧς τὰ λευκὰ οἰκήματα, ἀναφαίνονται ὄπισθεν ἐνὸς ἀκρωτηρίου. Χαίρετῆσωμεν τὸν βράχον τοῦτον τὸν ἠρωϊκόν, ἀλλ' ἔρημον σήμερον.

Ποῦ εἶσθε Λάζαρε Κουτουριώτη, Μιαούλη, Κανάρη, (*) Πίπινε και τόσοι ἄλλοι· τὰ πυρπολικά σας ἐξεδικήθησαν τὰς σφαγὰς τῶν Ψαρῶν και τῆς Χίου. Αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἴσταντο θεωροί, ἄνωθεν τῶν βράχων των, τῆς ἥτης τοῦ Ἀβδαλᾶ-πασᾶ.

Ἄλλ' ἡ Ἰδρα μετὰ τὸν τοκετὸν τοσοῦτων ἡρώων, μετεβλήθη και αὐθις εἰς βράχον ἄγονον και ἔρημον . . . ἡ δὲ Σύρος, ἡ ἀντίζηλος νῆσος, ἡ Σύρος τῶν Φράγκων ἡ δίδουσα, ἐπὶ ἐπαναστάσεως, ἄσυλον εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος, ὅπως και εἰς τοὺς χριστιανούς πρόσφυγας, ἔχει, μετὰ τὴν εἰρήνην, τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐμπορίου, εἶναι ἡ βασιλίς τοῦ Αἰγαίου.

Β'. Ἡ Ἀττική.

Ἡ Αἴγινα, ὁ Πόρος γίνονται ἤδη ἄφαντα. Εἶναι δεῖλη ὄψια. Προσωρμίζομεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐν ᾧ δὲν φωτίζει αὐτὴν ὁ ἥλιος! Δυστύχημα! Δὲν θέλομεν ἶδει τὴν μικρὰν μὲν τὴν ἔκτασιν, μεγάλην δὲ τ' ὄνομα Αἴγιαν! τὴν λήμην ταύτην τοῦ ὀφθαλμοῦ τῶν Ἀθηναίων, τοῦ Πειραιῶς, κατὰ τὸν Περικλῆ. Οὐδὲ τὸ Ἄλκιμον ἀκρωτήριον εἶναι ὀρατόν. Ἐκεῖ εἶναι ὁ τάφος τοῦ Θεμισοκλέους· φανὸς πενιχρὸς ὑψωμένος ἐπὶ πενιχρᾶς δοκοῦ, δεικνύει τὴν θέσιν τῆς ἄκρας, ὅθεν ὁ μέγας ἐκεῖνος πολίτης τῶν Ἀθηναίων, βλέπων ἐνώπιόν του πλοιάρια ἐρριμένα ἐπὶ τῆς ἄμμου και ἀνατετραμμένα, ἔλεγεν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὕτω πως πράττουσιν πρὸς τοὺς ὑπηρετήσαντας τῷ δήμῳ.

Ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ λιμένος ὑπάρχουσι δύο σπηλοβάται, ἐφ' ὧν ἀνάπτουσι δύο ἐρυθόχροι φανοί· ἄλλοτε ἴσταντο ἐπ' αὐτῶν δύο λέοντες, οὓς ἀφείλεν ὁ Μοροζίνης. Μὲ εἶπον, ὅτι οἱ λέοντες οὗτοι κοσμοῦσι σήμερον τὸ ναυπηγεῖον τῆς Βενετίας.

Τὴν αὐγὴν τῆς ἐπιούσης, περὶ τὴν 7 ὥραν, ἄπαντες ὑπνωτόν, ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἐκτὸς ἐμοῦ. Ἠγέρθη ἵνα ἐντροφήσω εἰς τὴν ὄψιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἡοῦς. Ὁ οὐρανὸς ἦν τοσοῦτον διαυγῆς, τοσοῦτον γλαυκός, ἡ θάλασσα τοσοῦτον γαλήνιος και κυανόχρους,

(*) Ἠγνέσι ὁ περιηγητής, ὅτι ὁ ἥρωις οὗτος εἶναι Ψαρριανός.

ὥστε ἡ ὄψις τῶν ξηρῶν και ἀθαλῶν ἐνώπιόν μου λόφων και πεδιάδων μοι παρίστατο ἥττον ἄχαρις.

Οἱ λευκάζοντες οἴκοι τοῦ Πειραιῶς κεῖνται ἐν τῷ βάθει τοῦ λιμένος. Ὁ Ἰμμητὸς ὑψοῦται μακρόθεν . . . Πρὸς τὰ δεξιὰ ἐκτείνεται τὸ εὐρὺ ἡμικύκλιον, ἐνθα στρατοπεδεύει ὁ γαλλικός μας στρατός. Πρὸς τ' ἀριστερὰ, πάντοτε ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ μεταξὺ τῶν δύο λιμένων τοῦ τῆς Μουνηχίας και τοῦ Πειραιῶς, ἀναφαίνεται ἡ σκιαγραφία ἄγγλου στρατιώτου . . . εἶναι ἡ κατοχή.

Ἐδῶ, οὐδαμοῦ μὲν βλέπετε ἐν δένδρον, ἐν ἄνθος, ἐν κλωνίον χόρτου, και ἡ ἔρημος εἶναι ὀλιγώτερον αὐχμηρὰ τῶν ἀττικῶν τούτων παραλίῳν, ἀλλ' ὅποιαν παρίστησι μαγειάν τὸ σύνολον, ὅτε, μετὰ δυσμᾶς ἡλίου, ὁ μαῦρος ὄγκος τῶν γαιῶν συγχέεται μετὰ τῆς νυκτερινῆς λάμπσεως τῆς θαλάσσης και τοῦ στερεώματος!

Ἡ ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας ὁδὸς εἶναι ὠραία, ὡς αἱ παρ' ἡμῖν ὁδοί· ἡ δὲ πεδιάς τοῦ Πειραιῶς ἄχαρις και κεκονιαμένης ἔνθεν και ἔνθεν κεῖνται τέλματα, τὰ ὅποια ἐφόνευσαν πλειοτέρους στρατιώτας μας ἢ ἡ χολέρα. Ἀλλὰ εἰς τὰ ἄκρα τῆς ὁδοῦ θάλλου ἀίγειροι και λεῦκαι, αἵτινες ἀναπαύουσι τὴν ὄρασιν και φέρουσι στιγμαίαν σκιάν. Περαιτέρω, ἐκτείνεται ὁ ἐλαιῶν, ἀλλὰ παρηκμαῶς και αὐτὸς, ὡς αἱ περίξ χῶραι. Μετὰ τὸν ἐλαιῶνα ἔρχονται ἀγροί τινες καλλιεργημένοι, ἀλλ' ὧν οἱ ἀστάχεις κατέκαψαν ἀπὸ τὸν ἐκκηβόλον Ἀπόλλωνα.

Γ'. Αἱ Ἀθηναί.

Ἐἶχεν ἄρα και τὸ ἀρχαῖον ἄστν τὴν ἀκομφον εἴσοδον, ἣν βλέπει σήμερον ὁ εἰσερχόμενος;

Ἐφρόνου πάντοτε, ὅτι ἡ ἐπιμήκης αὐτῆ ὁδὸς τοῦ Ἐρμοῦ διήρητο διὰ μνημείων και ἐρείπιῳν τῆς ἀρχαιότητος.

Πλάνη! Ἡ εἴσοδος τῆς εἶναι ἄθροισμὰ τι ἀγενῶν παντοπωλείων, πηλοποιείων και οἰνοπωλείων. Ἀλλ' ἀφοῦ τις διέληθ τὸν ἱστορικὸν φοῖνικα, τὸν κείμενον ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ, ἀπαντᾷ τὸν Βυζαντινὸν ναὸν τῆς Καπτικαρέας, ἀληθὲς χριστιανικὸν
(ΤΟΜ. Α'. ΦΥΛ. Ζ.)

κειμήλειον. Ἐπελαθόμεν τοῦ Παρθενῶνος ἐν τῷ ναῷ τούτῳ, μουσεῖῳ τῆς χριστιανικῆς καλλιτεχνίας, ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῆς, καὶ ἀνεμνήσθη τῶν δουκῶν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπανεβλεπον τὰς σημαίας τῆς Ἀραγῶνος, τῆς Βενετίας, τῶν Καταλάνων, κυματιζούσας ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ Περικλέους καὶ ἐδυσχέραινον, ὅτι ἡ Ἑλλάς, γενομένη ἀνεξάρτητος, δὲν ζητεῖ νὰ καταστήσῃ δημῶδεις τοὺς κατὰ τὸν Μεσαιῶνα ἀγῶνάς της, ὅτε συνεπλάκη, ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας, μετὰ τῶν Τούρκων, ὑπὸ τοὺς φράγκους δούκας αὐτῆς.

Μεταξὺ Μιλτιάδου καὶ Βότσαρη, μεταξὺ Θεμιστοκλέους καὶ Κανάρη, ὅποσα ὀνόματα ἡρώων εἰσὶν ἄξια νὰ ἐξέλθωσι τῆς λήθης! Ἄνερχόμενος τὴν ὁδὸν τοῦ Ἐρμού, εἶδον ἐμπρὸς μου ἐγειρόμενον τὸ Β. Παλάτιον. Κατὰ τινὰς περιηγητὰς τὸ Ἀνάκτορον τοῦτο εἶναι ἄκομψον καὶ ἄχαρι, εἰδός τι στρατῶνος ἢ ἐργοστασίου. Καλύπτει αὐτὸ τὸ μάρμαρον τοῦ Πεντελικοῦ, ἐξ οὗ τοσαῦτα τῆς ἀρχαιότητος ἀριστουργήματα· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐργασία τῶν Γερμανῶν τεχνιτῶν ἔχει κατ' ἐμὲ τὴν ἀξίαν της.

Τὸ ὅλον τῆς οἰκοδομῆς, ἐγὼ τοῦλάχιστον, εὐρίσκω μεστὸν νεαρότητος καὶ κάλλους. Αἱ στῆλαι, τὰ περιστήλια καὶ οἱ ἐξώστασι τοῦ οὐδὲν ἔχουσι τὸ ἄκομψον, ἢ δὲ ὁμαλὴ ἐπιφάνεια τῶν μαρμάρων τοῦ στίλβει φαιδρῶς ἐπὶ τῆς ἀνθηρᾶς χλόης τῶν κύκλῳ παραδείσων. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἔχρωστων νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸ πλοῖον τὴν μεσημβρίαν, εἶχον ἐνώπιόν μου τρεῖς μόνον ὥρας, ὅπως ἐπισκεφθῶ τὰς ἀρχαιότητας καὶ προσέτι . . . προγευθῶ.

Εἶναι δυνατὸν νὰ πραχθῶσιν ἀμφότερα ἐντὸς τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος; Ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, πρὸς δόξαν μου ἢ ἀδοξίαν μου, ὅτι τὸ πρόβλημα τοῦτο τὸ ἔλυσα καταφατικῶς. Πολλοὶ ἄλλοι, ἔπραξαν τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ ἀποσιωπῶσιν καὶ ὅλως τὸ ἀρνοῦνται, ὅτε γράφουν τὰς περιηγήσεις των.

Τρέχων λοιπὸν καὶ καλπάζων ἐπεσκέφθην τὸν πύργον τοῦ Αἰόλου, ἢ τοῦ Κυρρέστου, τὸ χορογραφικὸν μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους, τὸ χυδαίως λεγόμενον *φανάρι τοῦ Δημοσθένους*, φαί-

νεται, διότι αὐτοῦ ὁ μέγας ρήτωρ ἔμαθε νὰ προφέρῃ καλῶς τὰς λέξεις καὶ νὰ μὴ ψευδίῃ· τὴν πύλιν τοῦ Ἀδριανοῦ, τὸ Ὀλυμπεῖον, τὴν ἐννεάκρουνον καὶ τώρα μονόκρουνον Καλιβρόνη· τὸ Στάδιον, τὸ ἀμφιθέατρον τοῦ Βάκχου, ὅπερ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ τριάκοντα χιλιάδας θεατῶν, τὸ θέατρον Ἡρώδου τοῦ Ἄττικοῦ, τὸν λόφον τοῦ Ἀρειοπάγου, τὸ Μουσαῖον, τὴν Πινύκα, τὸ σπήλαιον τοῦ Πανός, τὸ Θεσεῖον καὶ τέλος τὴν Ἀκρόπολιν . . .

Οἱ βάρβαροι καὶ οἱ Τοῦρκοι ὀλιγώτερον τῶν πολιτισμένων τῆς Εὐρώπης κατέστρεψαν τὰ θαυμάσια μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος. Κατὰ τὸν Φιλόστρατον, ὅτε ὁ Ἀλάριχος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἄττικὴν, αἱ Ἀθηναῖ ἦσαν ἤδη σκελετός τις. Εἰσήλασεν εἰς Ἀθήνας μετὰ τινων μόνον ἀξιωματικῶν του, φοβούμενος μὴ, ἂν φέρῃ καὶ τοὺς στρατιώτας του, τραπῶσιν οὗτοι εἰς δῆωσιν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν αὐτὸν μετὰ μεγάλης πομπῆς· ἐδείπνησεν ἐν τῷ Πρυτανείῳ, μετὰ τῶν ἀρχόντων, καὶ ἀπεχώρησε τοῦ ἄγεως, ἀφοῦ ἐδέχθη λύτρα, πλούσια δῶρα. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐφάνησαν πλέον βάρβαροι καὶ αὐτῶν τῶν βαρβάρων. Εἰς τῶν Ἰπάτων ἀφῆρσεν ἀπὸ τὴν Ποικίλῃν Στοᾶν τοὺς πίνακας τοῦ Πολυγνώτου, κοσμοῦντας αὐτὴν ἀπὸ ὀκτακοσίων ἐτῶν, ἄλλοι δὲ ἀπεδιόξαν τοὺς φιλοσόφους ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν καὶ τὴν Στοᾶν.

Αἱ Ἀθηναῖ ἐξ ἀνάγκης ἔπρεπε νὰ μεταβληθῶσιν εἰς ἐρείπια, ἅμα, διὰ τὴν ἀμάθειαν, οἱ λαοὶ ἀπόλεσαν τὴν ἔνοιαν τοῦ καλοῦ.

Τὸ 1460, αἱ Ἀθηναῖ γενόμεναι κληρὸς τῶν ἀρχιευνούχων τοῦ Σουλτάνου, καταπίπτουν ἐτι πλέον καὶ μεταβάλλονται εἰς σωρὸν ἐρείπια. Λησμονοῦνται ὅλως κατὰ τὸν 15^{ον} αἰῶνα. Οἱ διάφοροι πρέσβεις τῆς Γαλλίας εἰς Τουρκίαν ποιοῦνται μνεῖαν μόνου τοῦ λιμένος τῶν *Λεόντων* (Porto Leone), δηλ. τοῦ Πειραιῶς, καὶ οὔτε γινώσκουν, ὅτι ἡ Ἀκρόπολις ἀπέχει τοῦ λιμένος ἐκείνου ὀλίγους μόνον σταδίους.

Λησμονοῦν αὐτὰς Λέων ὁ Γ' καὶ Φραγκίσκος ὁ Α' οἱ πατέρες τῆς Ἀναγεννήσεως. Τέλος τὰς ἐνθυμεῖται ὁ Ρίσελιέ, καὶ θέλων νὰ οἰκοδομήσῃ παλάτιον, ζητεῖ τὰ σχέδια τοῦ Παρθενῶνος. Ἐκ-

τοτε ἡ Ἀγγλία πέμπει διαφόρους σοφούς ἵνα συλλέξωσιν ἢ διαρπάσωσι τὰς ἀρχαιότητας, καὶ τὰ μάρμαρα, τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀρβρουδέλου ἀνευρεθέντα, μεταφέρονται εἰς Ὀξωνίαν τῆς Ἀγγλίας. Τότε δὴ τότε, συμβαίνουσιν αἱ βεβηλώσεις ἐκεῖναι, αἱ αὐτοὶ οἱ βάρβαροι δὲν θὰ ἐτόλμουν νὰ πράξωσιν. Ὁ Κ. Delahaye, πρέσβυς Γάλλος εἰς Κωνσταντινούπωλιν, διηγείται, ὅτι ἐπριόνησαν εἰς δύο τὸ καλοσσαῖον ἄγαλμα τοῦ ἐν Δήλῳ Ἀπόλλωνος, ὅπως μεταφέρωσιν αὐτὸ εὐκολώτερον εἰς Εὐρώπην.

Ὁ ἸΗ΄ αἰὼν, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ἀνέστησε τὴν ἑλληνικὴν τέχνην, ἀλλ' ἡ ἀναγέννησις αὕτη δὲν ἐτελέσθη ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Εἰς μάτην πειρῶνται ν' ἀνοικοδομήσωσι, διὰ τοῦ νοῦς, τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μνημεῖα τοῦ μεγάλου τοῦ Περικλεοῦς αἰῶνος. Τὸ αὐτὸ ὡς εἰ ἐζήτηει τις νὰ συμπήξῃ ἐν ὄλον σκελετοῦ, ἐκ τῶν ὄστων κοινοταφείων τινός. Ἡ τέχνη εἶναι ἀνίσχυρος, αἱ ἱστορικαὶ ἀναμνήσεις ἀποδειλιῶσι καὶ ἡ μνήμη μηδενίζεται εἰς τὴν κοιλάδα ταύτην τοῦ Ἰωσαφάτ, ἐν ᾗ κεῖνται φύρδην τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Ἄλλ' ὁμολογήσατέ το εἰλικρινῶς, ὅσοι εἰσῆλθετε εἰς τὸ φαινόμενον τοῦτο χάος· δὲν κατέλαβεν ὑμᾶς ἐνθουσιασμός, ὅτε ἐσάθητε ἐνώπιον τῶν ἐρειπωμένων ἐκείνων μαρμάρων τῶν Προπυλαίων καὶ τοῦ Παρθενῶνος;

Ἄλλ' ὦρα ἵνα ἐπανεέλθωμεν εἰς Πειραιᾶ. Μεχρισσοῦ ζεύξωσι τὴν ἀμαξάν μας, γευθῶμεν τοῦ ὑμηττείου μέλιτος καὶ πίνωμεν τὸν λευκὸν ῥητινίτην οἶνον, θν ἔπινον καὶ οἱ ἀρχαῖοι.

Ἐνῶ προγευόμεθα, ὁ ξενοδόχος δὲν παύει ἐκσφενδονίζων κατάρως καθ' ἡμῶν τῶν Γάλλων, πάλαι μὲν φίλων, σήμερον δὲ ἐχθρῶν. «Αἷσχος, αἷσχος καὶ ἀνάθεμα, ἀνεφώνει, εἰς σᾶς τοὺς »χριστιανούς, οἱ ὅποιοι συμμαχεῖτε μὲ τοὺς Τούρκους!»

Ἐγελάσαμεν οὐκ ὀλίγον μὲ τὴν εἰλικρινῆ ἀγανάκτησιν τοῦ καλοῦ ἐκείνου ἀνθρώπου. Ὁμολογῶ ὅμως, ὅτι ἀφ' ἧς ταξειδεύω τὴν Ἀνατολὴν, ἔγνωον πόσον εἶναι δικαία καὶ νόμιμος ἡ ἐχθρα, ἣν ἅπας ἀληθὴς Ἕλλην τρέφει κατὰ τῶν Τούρκων.

Κατερχόμενοι δὲ εἰς Πειραιᾶ, ἐβλέπωμεν τοὺς πολίτας περι-

πατοῦντας εἰς τὴν σκιάν τῶν ὁδῶν καὶ λαλοῦντας περὶ πολιτικῆς καὶ χολέρας. Ἡ ἀγγλογαλλικὴ κατοχὴ εἶναι εἰς αὐτοὺς πάντοτε μισητή. Δὲν εἶναι παράδοξον. Αἱ παντὸς χρώματος ἐφημερίδες μας φαίνεται ὅτι συνώμοσαν νὰ εἴπωσι τὰ ἐξ ἀμάξης κατὰ τοῦ λαοῦ τούτου, ὅστις ἔχει μὲν ἐλαττώματα, ὅπως ἔχουσιν ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ὅστις ἔχει καὶ ἀρετὴν ὑπερникῶσαν πᾶσαν κακίαν—τὴν φιλοπατρίαν! . . .

Ἡ συμμαχία ἡμῶν μετὰ τῶν Τούρκων τοὺς ἐκπλήττει καὶ τοὺς λυπεῖ . . . τινὲς μάλιστα οὐδὲ θέλουσι νὰ τὸ πιστεύσωσι, καὶ μὲ εἶπον ὅτι οἱ πλείστοι τῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ μειδιῶσιν ἐκ δυσπιστίας, ὅταν τοὺς λέγουν, ὅτι 150 χιλιάδες Γάλλων εἶναι πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Σεβαστουπόλεως, ὅπως ὑπερασπίσωσι τὸν Σουλτάνον κατὰ τῶν Ῥώσων! . . . Ὅτε διηρχόμεθα τὰς ὁδοὺς τοῦ Ἑρμοῦ, τοῦ Αἰόλου καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, οἱ πολῖται μᾶς ἐβρίπτον βλέμματα ἥκιστα συμπαθῆ καὶ πρὸς στιγμὴν, ἐνόμισα, ὅτι περιηγοῦμαι εἰς χώραν πολεμίαν.

(ἀκολουθεῖ).

Κ. Π.

ΠΟΛΙΤΕΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ.

Κατὰ τὸ ἔτος 1856—1857, ὁ προϋπολογισμὸς τῆς Γαλλίας εἶχεν οὕτως.

Ἐσοδα 1,709,874,512 φρ.

Ἐξοδα 1,698,904,664 »

ἐκ τούτων ἡ διὰ τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν δαπάνη ἀνέβη εἰς 19,388,750 φρ.

Τὸ κινητὸν χρέος τῆς Γαλλίας (dette flottante) ἀνέβη εἰς 1856 εἰς 765,322,200 φρ.

Τὸ ἐμπόριον κατὰ τὸ 1856 εἶχεν οὕτως

	Ἐμπόριον γενικόν.	Ἐμπόριον εἰδικόν.
Εἰσαγωγή	2,267,300,000 φρ'	1,521,000,000
Ἐξαγωγή	2,319,800,000	1,920,900,000
	<u>4,587,100,000</u>	<u>3,447,900,000</u>

Ἐκ τῶν εἰσαχθέντων εἰδῶν, τὰ κυριώτερα εἰσὶ γεννήματα 180, ἑκατομ. φρ. μέταξα 175 ἑκατομ. ἐλαιόλαδον 20 ἑκατ.

Ἐκ δὲ τῶν ἐξαχθέντων, μετὰξίνα ὑφάσματα 337, ἑκατομ. φρ. τὰ δὲ ἄλλα ὑφάσματα 414, ἑκατομ.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Γαλλίας κατὰ τὸ 1856 ἀνέβαινεν εἰς 36,039,364 ψυχάς.

Ἐν Ἀλγερίᾳ ἢ Γαλλία ἔχει κατοίκους 4,074,000, Ἄραβιά τε καὶ Εὐρωπαϊοὺς, εἰς δὲ τὰς λοιπὰς ἀποικίας 659,000.

Ἄγγλα. Ὁ προϋπολογισμὸς τῆς χρήσεως τοῦ 1857 ἔφερε τὰ ἐξῆς ποσά.

Ἔσοδα (συμπεριλαμβανομένου καὶ δανείου 16,000,000) 86,339,000 λ. σ. (2,158, ἑκατομ. φράγκων).

Ἔξοδα. 81,999,000 λ. σ. ἀλλὰ προέκυψεν ἔλλειμα ἐκ 3,560,000 λ. σ.

Ἐμπόριον ἐξαγωγῆς τὸ 1856 λ. σ. 115,890,847· ὡς πρὸς τὴν *Εἰσαγωγὴν* τὰ εἰσπραχθέντα τελωνιακὰ δικαίωματα συμποσοῦνται εἰς 12,478,892 λ. σ.

Βέλγιον. Τὰ ἔσοδα τοῦ Βελγίου κατὰ τὸ 1857 ἀνέβησαν εἰς 139,604,990 φρ.

Ἡ δὲ δαπάνη προϋπελογίσθη εἰς 134,000,000 φρ. Ἐκ τούτων 24 ἑκατομ. ἀφιερώθησαν διὰ τὰ δημόσια ἔργα, 24,489,585, διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ 12,205,032 διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν. Περὶ τοῦ βελγικοῦ ἐμπορίου δὲν ἔχομεν τὰς δεούσας πληροφορίας, ἀλλ' εἶναι πασίγνωστον, ὅτι κατὰ τὴν βιομηχανίαν εἶναι μία τῶν πρωτευουσῶν ἐπικρατειῶν.

Σαρδηνία. Ἔσοδα τοῦ 1857 135,967,324 φρ.

Ἔξοδα » » 142,726,866 »

Ἐκ τούτων τὰ διὰ τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν συμ-

ποσοῦνται εἰς φρ. 2,067,658

τὰ διὰ τὰ δημόσια ἔργα . . . » » 11,028,748

Ἡ Σαρδηνία ἔχει στόλον συγκεῖμενον ἐκ 40 πλοίων καὶ ἀτμοπλοίων, κανονίων 900· ὁ δὲ στρατὸς τῆς σύγκειται ἐκ 44,313 στρατιωτῶν, 3,184 ἀξιωματικῶν καὶ 30 στρατηγῶν. Ἐκ τούτων τὸ ἱππικὸν εἶναι περὶ τὰς 6,000.

Καὶ ἐν Σαρδηνίᾳ ἡ ὕλική πρόδοδος εἶναι μεγίστη, διότι καὶ σιδηρόδρομοι καὶ τηλεγραφοὶ κατεσκευάσθησαν, καὶ διάφορα βιομηχανικὰ καταστήματα ὑπάρχουν.

(Annuaire de Deux Mondes).

ΠΙΚΡΟ ΔΑΚΡΥ.

Ὅταν μικρὸς χαιρόμουνα	Ὡ πόσον ἐχαιρότουνε
Τῆς ἡλικίας τὰ κάλλη,	Τότε ἡ μικρὰ ψυχὴ μου!
Κι' ἡ μέραις μου δὲν γινώριζαν	Πόσ' ἄνθη καὶ τριαντάφυλλα,
Τὴν λύπη καὶ τὴν ζάλη·	Τί ρόδα εἶχε ἡ ζωὴ μου!

Ὅταν παιδάκι ἀνήλικο	Ἐβλεπα ἐμπρός μου δλόχρυσον
Ἡ γῆ μ' ὀλογελοῦσε,	Τὴν δύστυχή μου νιότη,
Καὶ ἡ ἄνακκη καρδούλα μου	Δόξα, χαραῖς ἐπρόσμενα,
Τὰ πάντα χαιρετοῦσε·	Καὶ τὴν μεριά τὴν πρώτη.

Ὅταν μὲ τὰ βιβλία μου	Ἡ φαντασιά μου ἐπέτουνε,
Καὶ μὲ τὸ πρόγευμά μου	Ὡσάν τὸ περιστέρι,
Χαρούμενος ἐπήγαινα	Καὶ ὄλο χαραῖς ἐγύρευε
Γιὰ τὰ μαθήματά μου·	Κι' ἐλπίδες νὰ μοῦ φέρη:

Ὀνείρατά μου ὀλόχρυσα , « Ἦταν τὸ γλυκοχάραγμα
 Πῶς ᾿φύγετε ἀπὸ ᾿μένα ; Τῆς ἄμοιρης ζωῆς σου,
 Ποῦ πήγετε, σᾶς ἔχασα ; ᾿Ποῦ μιὰ στιγμή γλυκόφεξε
 Μ᾿ ἀφίσετε, καυμένα. Στὴν τρυφερά ψυχῆ σου ».

Ὡ ᾿μέραις ποῦ ἐλαμπρίζετε, Ὡ Θέμου, πῶς ἀπέρασαν
 Κι ᾿εγέλουε ἡ καρδιά μου, Τὰ χρόνια εὐτυχημένα,
 Πλὴν δὲν σᾶς βλέπω σήμερα, ᾿Χαθήκανε ᾿σάν ὄνειρο
 Πάει κι ᾿ ἡ παρηγοριά μου ! ᾿Σὰν φύλλα μαραμμένα !

Ὡ φαντασιᾶ, ᾿ποῦ μοῦ ᾿δειχνες Χρόνια γλυκὰ ᾿ποῦ ὁ ἄνθρωπος
 Ἴσιο, ἀνθηρὸ, τὸν δρόμο, Δὲν ᾿ξέρει νὰ μισήσῃ,
 Τώρα τὸν βλέπω ἀγκάθινο, Καὶ τότε μόνον δύναται
 Καὶ περπατῶ μὲ τρόμο ! Μ᾿ ἀνάπαυσι νὰ ζήσῃ

Πές μου, ψυχῆ μου ἄχαρη, Χρόνια καλὰ ᾿ποῦ ὁ ἄνθρωπος
 Καὶ σὺ, ἔρμη καρδιά μου, Τὸν Ἄγγελον ὁμοιάζει ;
 Τ᾿ ἦτανε αὐτὰ ποῦ μ᾿ ἔταζε Γελάει, πετάει, κι εἶν ᾿τοιμος
 Γιὰ τώρα ἡ φαντασιᾶ μου ; Ἄν ὁ Θεὸς τὸν κράζῃ !

« Καὶ δὲν τὰ ξέρεις, ἄτυχε ;

Ἄπάτ ᾿ ἦταν καὶ πλάνη,

Ἦταν χρυσένιο σύγνεφο

᾿Ποῦ ἄνεμος τὸ χάνει,

Θ. Δ.

ΤΙΜΗ ΕΤΗΣΙΑΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

προπληρωτέα

Διὰ τὸ ἐσωτερικὸν δίσηλα 2

Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν » 2 1/2

Διὰ τοὺς ἐν Δακίᾳ καρπόβολα 4

Ἄν συνδρομαὶ γίνονται παρὰ τῷ ἐκδότῃ.